

จารึกอโศก

พระราชนิพนธ์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

BQ
295
พ335จ
2541 (ค. 2)
ฉ. 1

เจ้าสีหะบุตร

ม.ร.ว. สอางค์ เทวกุล

ในวาระอายุครบร้อยปี

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

หอสมุดแห่งชาติ
 วิทยาลัยศิลปกรรม จ.บางกอกใหญ่ จ.บางกอกใหญ่

จารึกอโศก

พระธรรมปิฎก
 (ป. อ. ปยุตฺโต)

รำลึกพระคุณ

ม.ร.ว.สอาดศ์ เทวกุล

ในวาระอายุครบร้อยปี
 ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

BQ

๒๙๕

พ.๓๕๕๙

๒๕๕๑

๕.๕

Call No.	๕๕ ๒๑๕ ๗๓๓๑๗ ๒๓๔๒๑.๑
Date	๕.๑๑.๕๓
Acc. No.	๐๒๑๕

จารึกอโศก

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

ISBN : 974-8418-45-7

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ธรรมสภาจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๑
จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : งานรำลึกพระคุณ ม.ร.ว. สอางค์ เทวกุล
ในวาระอายุครบ ๑๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๑
จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

สารบัญเนื้อเรื่อง

ความนำ	๑
ก. การปกครอง	๖
ข. การปฏิบัติธรรม	๗
ชมพู่ทวีปสุยุคพระเจ้าอโศก	๑๑
จาริกอโศก	๒๗
ศิลาจารึกแห่งไพร่ต	๒๗
ศิลาจารึก ฉบับน้อย	๓๑
จารึกฉบับเหนือ	๓๒
จารึกศิลา ๑๔ ฉบับ	๓๕
จารึกศิลา ฉบับที่ ๑	๓๖
จารึกศิลา ฉบับที่ ๒	๓๗
จารึกศิลา ฉบับที่ ๓	๓๘
จารึกศิลา ฉบับที่ ๔	๓๙
จารึกศิลา ฉบับที่ ๕	๔๑

จารึกศิลา ฉบับที่ ๖	๕๔
จารึกศิลา ฉบับที่ ๗	๕๖
จารึกศิลา ฉบับที่ ๘	๕๗
จารึกศิลา ฉบับที่ ๙	๕๘
จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๐	๕๑
จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๑	๕๒
จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๒	๕๓
จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๓	๕๖
จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๔	๖๒

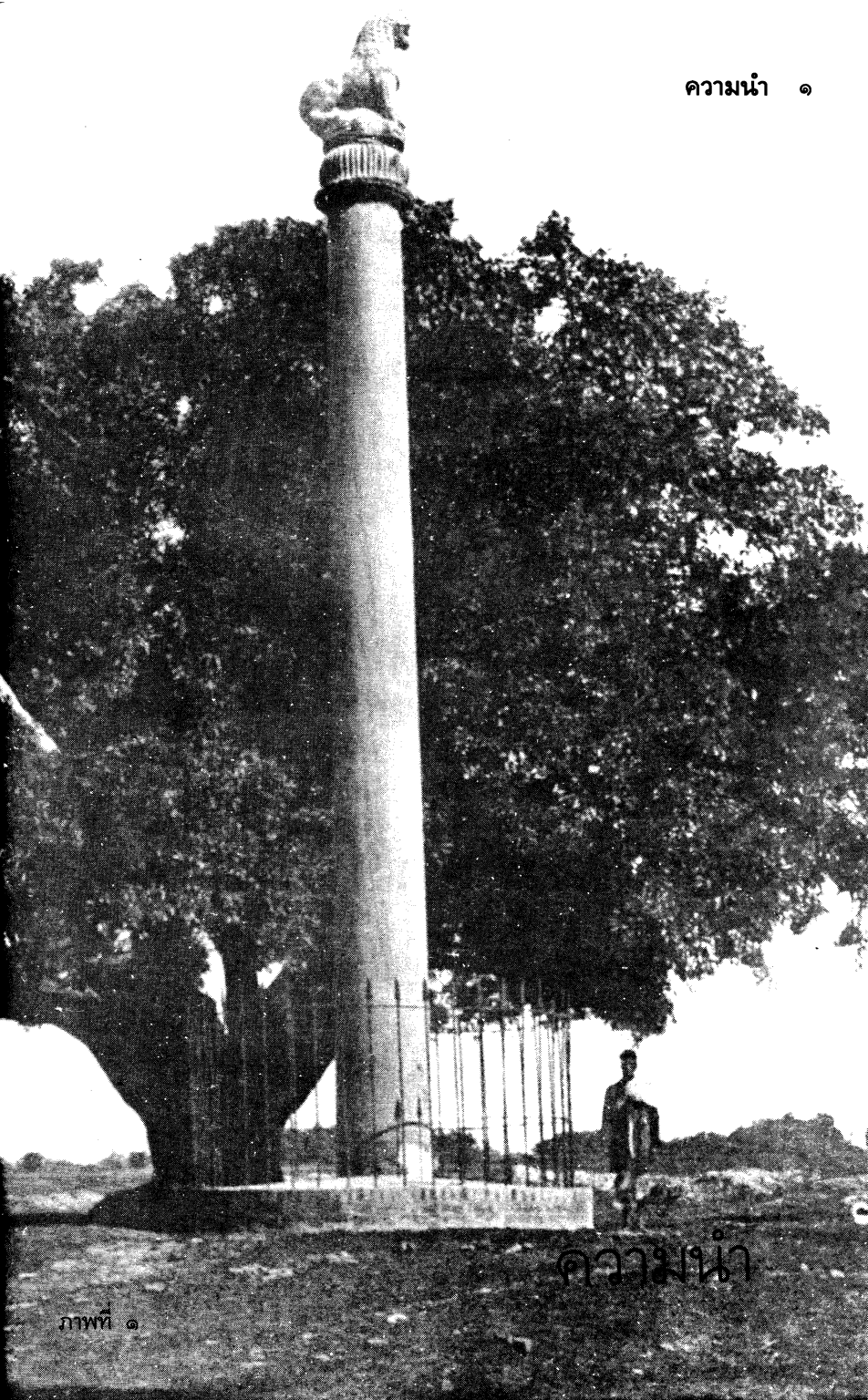
จารึกหลักศิลา ๗ ฉบับ ๖๓

จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๑	๖๔
จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๒	๖๖
จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๓	๖๗
จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๔	๖๘
จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๕	๗๑
จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๖	๗๔
จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๗	๗๕

ศีลาจารึกพิเศษแห่งกลิงคะ ฉบับที่ a ๘๔
 ศีลาจารึกพิเศษแห่งกลิงคะ ฉบับที่ ๒ .....๙๐
 ศีลาจารึก ฉบับน้อย ๙๕
     จารึกฉบับใต้ ๙๕
         ตอนที่ ๑ .....๙๕
         ตอนที่ ๒ .....๙๗
 จารึกหลักศิลาเบ็ดเตล็ด ๙๙
 จารึกหลักศิลาที่ลุมพินี a๐a
 จารึกหลักศิลาแห่งพระราชเทวี (อัลลาหะบัด).. ๑๐๒
 จารึกหลักศิลานิคลิวะ (นิคลี สาคร) .....
 จารึกถ้ำแห่งเขาบาราบารี..... a๐d
 ภาคผนวก : ประวัติพระเจ้าอโศก..... ๑๐๕
 คำอธิบายภาพ ๑๑๒

ความนำ

ความนำ

พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์พระองค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์โมริยะ ครองราชสมบัติ ณ พระนครปาฏลีบุตร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๖๐ (หรือตามหลักฐานของนักประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันส่วนมากว่า พ.ศ. ๒๗๐ ถึง พ.ศ.๓๑๒) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของชมพูทวีป และเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งพระพุทธศาสนา

เมื่อขึ้นครองราชย์ได้ ๘ พรรษา ได้ทรงกรีธาทัพไปปราบแคว้นกสิงคะ ซึ่งเป็นชาติที่เข้มแข็ง แม้จะทรงมีชัยขยายดินแดนแห่งแคว้นแคว้นของพระองค์ออกไป จนมีอาณาเขตกว้างใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติอินเดีย

เทียบได้กับประเทศอินเดีย ปากีสถาน และบังคลาเทศ ปัจจุบันรวมกัน แต่ก็ทรงสลดพระทัยในความโหดร้ายทารุณของสงคราม เป็นเหตุให้ทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนา และทรงดำเนินนโยบายทะนุบำรุงพระราชอาณาจักร และเจริญพระราชไมตรีกับนานาประเทศโดยทางสันติตามนโยบายธรรมวิชัย ก่อนทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนาทรงปรากฏพระนามว่า **จันทาโคก** คือ **อโคกผู้ดูร้าย** ครั้นหันมาทรงนับถือพระพุทธศาสนาและดำเนินนโยบายธรรมวิชัยแล้ว ได้รับขนานพระนามใหม่ว่า **ธรรมาโคก** คือ **อโคกผู้ทรงธรรม**

พระราชกรณียกิจของพระเจ้าอโคกมหาราชในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา กล่าวเฉพาะที่สำคัญ ได้แก่ การทรงสร้างมหาวิหาร ๘๔,๐๐๐ แห่ง เป็นแหล่งที่พระภิกษุสงฆ์ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยบำเพ็ญสมณธรรม และสั่งสอนประชาชน ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ และทรงส่งพระเถรานุเถระไปประกาศพระศาสนาในแคว้นแคว้นต่าง ๆ เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายไปในนานาประเทศ และทำให้ประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอารยธรรมเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในด้านรัฐประศาสนโยบาย ทรงถือหลักธรรมวิชัยมุ่ง

ชนะจิตใจของประชาชน ด้วยการปกครองแผ่นดินโดยธรรม ยึดเอาประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ส่งเสริมกิจการสาธารณูปการ ประชาสงเคราะห์ สวัสดิการสังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ทำให้ชมพูทวีปในรัชสมัยของพระองค์ เป็นบ่อเกิดสำคัญแห่งอารยธรรมที่แผ่ไพศาลมั่นคง พระนามของพระองค์ดำรงอยู่ยั่งยืนนาน และอนุชนเรียกขานด้วยความเคารพเทิดทูนเหนือกว่าปวงมหाराช ผู้ทรงเดชาานุภาพพิชิตแคว้นแคว้นทั้งหลายได้ด้วยชัยชนะในสงคราม

พระราชจริยาวัตรของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นกัลยาณจารีตอันมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่สมัยต่อๆ มาที่นิยมทางสันติ และได้รับสมัญญาว่าเป็นมหाराช ทรงนับถือเป็นแบบอย่างดำเนินตามโดยทั่วไป เช่น พระเจ้ากนิษกะมหาราช (พ.ศ. ๖๒๑-๖๔๔) พระเจ้าหรรษวรรธนะ (พ.ศ. ๑๑๔๙-๑๑๙๑) พระเจ้าธรรมบาล (พ.ศ. ๑๓๒๓-๑๓๗๓) แห่งชมพูทวีป พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๑) แห่งอาณาจักรขอมโบราณ และพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. *odino-oho*) แห่งพระราชอาณาจักรไทย เป็นต้น แม้นักประวัติศาสตร์สมัยใหม่ก็ถวายพระเกียรติแก่พระองค์เป็นอย่างสูง เช่น H.G. Wells นักประวัติศาสตร์

คนสำคัญผู้หนึ่งในฝ่ายตะวันตก ยกย่องพระเจ้าอโศกมหาราชในหนังสือ *Outline of History* ว่าทรงเป็นอัครมหาบุรุษท่านหนึ่งในบรรดาอัครมหาบุรุษทั้ง ๖ แห่งประวัติศาสตร์โลก คือ พระพุทธเจ้า โสเครตีส อริสโตเติล พระเจ้าอโศกมหาราช โรเจอร์ เบคอน และอับราฮัม ลินคอล์น (The Six Greatest Men of History : Buddha, Socrates, Aristotle, Asoka, Roger Bacon, and Abraham Lincoln) พระเจ้าอโศกมหาราชเสียดิถีพระองค์เดียวในประวัติศาสตร์โลก ที่นาย C.E.M. Joad หักเขียนทางปรัชญาผู้สือเสียง ยอมยกพระนามมากสาวข้างในหนังสือของเขาชื่อ *The Story of Civilization*

พระราชจริยาวัตรและพระราชกรณียกิจของพระเจ้าอโศกมหาราช ปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในศิลาจารึก ซึ่งพระองค์ได้โปรดให้เขียนสลักไว้ ณ สถานที่ต่างๆ ทั่วจักรวรรดิอันไพศาลของพระองค์ ความที่จารึกไว้เรียกว่า ธรรมลปิ แปลว่า ลายสือธรรม หรือ ข้อความที่เขียนไว้เพื่อสอนธรรม ถือเอาความหมายเข้ากับเรื่องว่า ธรรมโองการ ธรรมลปิที่โปรดให้จารึกไว้ เท่าที่พบมีจำนวน ๒๘ ฉบับ แต่ละฉบับมักจารึกไว้ในที่หลายแห่ง บางฉบับ

ชุดค้นพบแล้วถึง ๑๒ แห่งก็มี* ความในธรรมปิ
นั้น แสดงพระราชประสงค์ของพระองค์ที่มีต่อประชา
ชนบ้าง หลักธรรมที่ทรงแนะนำสั่งสอนประชาชนและ
ข้าราชการบ้าง พระราชกรณียกิจที่ได้ทรงบำเพ็ญแล้วบ้าง
กล่าวโดยสรุปอาจวางเป็นหัวข้อได้ดังนี้ คือ:-

ก. การปกครอง

๑. การปกครองแบบบิดากับบุตร โดยมีข้าราชการ
เป็นพี่เลี้ยงของประชาชน

๒. การถือประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหน้าที่
สำคัญที่สุด เน้นความยุติธรรมและความฉะฉานในการ
ปฏิบัติหน้าที่ราชการ

๓. การจัดให้มีเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการสั่งสอนธรรม
คอยดูแลแนะนำประชาชนในทางความประพฤติ และการ
ดำรงชีวิตอย่างทั่วถึง และวางระบบข้าราชการควบคุมกัน

---

* ฉบับที่ค้นพบมากที่สุดถึง ๑๒ แห่ง คือ ฉบับที่ว่าด้วยการทรง
เป็นอุบาสกและเข้าสู่สงฆ์

เป็นชั้นๆ

๔. การจัดบริการสาธารณสุขประโยชน์ และสังคม สงเคราะห์ เช่น บ่อน้ำ ที่พักคนเดินทาง ปลุกสวน สวน ป่า ตั้งโอสถศาลา สถานพยาบาล สำหรับคนและสัตว์

ข. การปฏิบัติธรรม

๑. เน้นทาน คือ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันด้วย ทรัพย์ และสิ่งของ แต่ย้าธรรมทาน คือ การช่วยเหลือด้วยการแนะนำในทางความประพฤติ และการดำเนินชีวิตที่ ถูกต้องว่าเป็นกิจสำคัญที่สุด

๒. การคุ้มครองสัตว์ งดเว้นการเบียดเบียนสัตว์ โดยเฉพาะให้เลิกการฆ่าสัตว์บูชาญอย่างเด็ดขาด

๓. ให้ระงับการสนุกสนานบันเทิงแบบมัวเมา มัว สุข รื่นเริง หันมาใฝ่ในกิจกรรมทางการปฏิบัติธรรมและ เจริญปัญญา เริ่มแต่องค์พระมหากษัตริย์เอง เลิกเสด็จ เทียวหาความสำราญโดยการล่าสัตว์ เป็นต้น เปลี่ยนมาเป็นธรรมยาตรา เสด็จไปนมัสการปูชนียสถาน เยี่ยม เยียนชาวชนบท และแนะนำประชาชนให้ปฏิบัติธรรม แทนการประกอบพิธีมงคลต่างๆ

๔. ย้าการปฏิบัติธรรม ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ๓du การเชื่อฟังธิดามารดา การเคารพหบสอครูอาจารย์ การปฏิบัติชอบต่อทาส กรรมกร เป็นต้น

๕. เสรีภาพในการนับถือศาสนา และความสามัคคีปรองดอง เอื้อเฟื้อนับถือกันระหว่างชนต่างลัทธิศาสนา

คำแปลจารึกทั้ง ๒๘ ในหนังสือนี้ ผู้แปลได้แปลไว้ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ คือเมื่อ ๑๐ ปีล่วงแล้ว แต่ไม่เคยจัดพิมพ์ เพราะหวังไว้ว่าจะตรวจชำระให้เรียบร้อยอีกครั้งหนึ่งก่อน แต่ครั้นเวลาล่วงไปนาน ก็หาโอกาสทำตามหวังไม่ได้ บัดนี้ ถึงคราวจะพิมพ์จึงต้องปล่อยผ่านไปก่อน แต่ได้แก้ไขบ้างบางส่วนเท่าที่จะทำได้เฉพาะหน้า คำแปลเดิมยึดเอาฉบับของนาย R.Basak เป็นหลัก แต่ได้สอบกับฉบับอื่นๆ อีกสองฉบับ พร้อมทั้งต้นฉบับเดิมที่เป็นภาษาปรากฤต จึงมีที่แปลกันหลายแห่ง หากมีโอกาสเมื่อใดจะได้ตรวจชำระโดยตลอดอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำแปลทั้งนี้ จะมีต้องการให้ถือเป็นยุติทั้งหมด แต่ก็คงช่วยให้เกิดความเข้าใจในสาระสำคัญของอโศกธรรมได้ จึงหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในประวัติศาสตร์ และ

พุทธศาสนาพอสสมควร พร้อมนี้ขออนุโมทนาขอบคุณ
อาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ผู้มอบต้นฉบับของนาย R.
Basak ที่ใช้เป็นหลักในการแปลไว้ด้วย

พระศรีวิสุทธิโมลี*

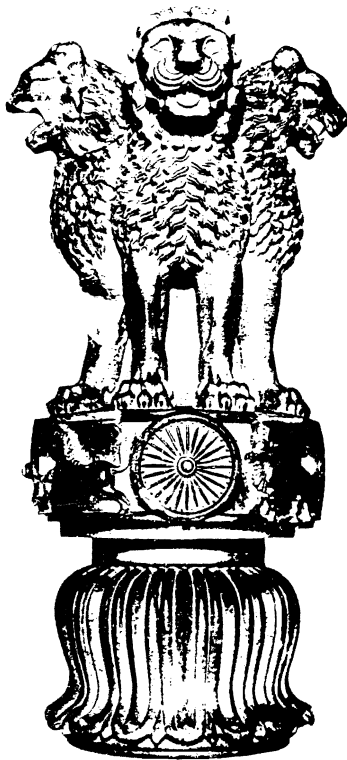
(ประยุทธ์ ปยุตโต)

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

---

* ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมปิฎก

ภาพที่ ๒

ชมพู่ทวีปสู่ยุคพระเจ้าอโศก

ชมพู่ทวิปสุยุคพระเจ้าอโคก

เมืองปาดลีสบุตรได้เป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธ ก่อนพระเจ้าอโคกตั้งนาน คือหลังพุทธกาลไม่นาน แล้วก็ป็นลีสมา พระเจ้าอโคกนี้มีไซ่อยู่ในวงศ์ของพระเจ้าอชาตศัตรู หรือพระเจ้าพิมพิสาร แม้จะอยู่แคว้นมคธและครองแคว้นมคธก็จริง แต่เป็นกษัตริย์วงศ์อื่น

เรื่องมีว่า กษัตริย์วงศ์พระเจ้าพิมพิสารที่ครองแคว้นมคธนั้น ลูกฆ่าพ่อตลอด พระเจ้าอชาตศัตรูฆ่าพระเจ้าพิมพิสาร ต่อมาโอรสของพระเจ้าอชาตศัตรู ชื่ออุทัยภัทรก็ฆ่าพระบิดาอีก ต่อมาโอรสของพระเจ้าอุทัยภัทรก็ฆ่าพระบิดาอีก ฆ่ากันมาหลายชั่วกษัตริย์ จนพวกอำมาตย์และราษฎรทนไม่ไหว ก็เลยยึดอำนาจแล้วตั้งราชวงศ์ใหม่

ขึ้น ราชวงศ์ใหม่ก็ปกครองกันมา ขยายอำนาจกว้างขวาง
ขึ้น ต่อมาในอินเดีย แคว้นต่างๆ ก็ค่อยๆ หมดอำนาจ จน
เหลือแต่แคว้นมคธที่ยังยิ่งใหญ่

ระหว่างที่กษัตริย์ยุคหลังๆ ครองราชย์กันต่อมา ก็มี
กษัตริย์วงศ์หนึ่ง ชื่อว่า ‘วงศ์โมริยะ’ ซึ่งเป็นเจ้าเผ่าหนึ่ง
ได้เรืองอำนาจขึ้น ในสมัยหลังพุทธกาล ประมาณ ๑๐๐
กว่าปี เจ้าเผ่าโมริยะนี้ ว่ากันว่าเป็นสายพระญาติของพระ
พุทธเจ้า ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า ได้สืบเชื้อสายมาจากเจ้า
ศากยะที่ถูกล้างเผ่า ถ้าพูดอย่างนี้อาจจะงง แต่เรื่องราว
ก็มีอยู่ ซึ่งต้องโยงเรื่องไปหาสมัยพุทธกาลว่า วงศ์ของ
พระพุทธเจ้าคือ ‘วงศ์ศากยะ’ ซึ่งตอนท้ายได้ถูกกษัตริย์
แคว้นโกศลยกทัพไปปราบทำลายหมด

กษัตริย์แคว้นโกศลตอนนั้นชื่อว่า พระเจ้าวิฑูทกะ
เป็นโอรสของพระเจ้าปเสนทิโกศล ตอนท้ายพุทธกาล
พระเจ้าวิฑูทกะยกทัพไปปราบแคว้นศากยะแล้วก็ทำลาย
แคว้นศากยะหมด กษัตริย์สายศากยะที่หลงเหลืออยู่ อาจ
หนีไปอยู่ตามเชิงเขาหิมาลัย ต่อมาก็ได้ค่อยๆ รวบรวม
พวกพ้องเผ่าพันธุ์ มีกำลังมากขึ้น จนกระทั่งประมาณ
พ.ศ. ๑๖๑ ก็ได้มีคนสำคัญในวงศ์โมริยะเกิดขึ้นชื่อว่า
จันทรคุปต์ ซึ่งได้พยายามที่จะรวบรวมอำนาจและชิง

แคว้นมคธนี้ เวลานั้นแคว้นมคธใหญ่มาก โมริยะะเป็นเพียงชนเผ่าหนึ่งเท่านั้น

พวกโมริยะะ โดยจันทรคุปต์เป็นหัวหน้า ได้พยายามเข้ามายึดอำนาจแคว้นมคธ แต่ก็ยังทำการไม่สำเร็จ พอดีถึงยุคที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช มีอำนาจขึ้นมาทางกรีก ต้องการแผ่อำนาจไปทั่วโลก ก็ได้กรีธาทัพตีมาตลอด จนถึงชายแดนประเทศอินเดีย และคิดว่าต้องตีประเทศอินเดียด้วย จึงได้พักกำลังพลอยู่ชายแดนประเทศอินเดีย แล้วเตรียมวางแผนที่จะทำสงครามกับชมพูทวีป คือแคว้นมคธนี้ ซึ่งกำลังเป็นแคว้นมหาอำนาจอยู่พอดี ประจวบเวลาเดียวกันกับปู่ของพระเจ้าอโศก คือพระเจ้าจันทรคุปต์ ก็กำลังพยายามจะเข้ายึดอำนาจแคว้นมคธ จึงมีความคิดเกิดขึ้นว่า ถ้าทั้งสองฝ่ายมารวมเป็นพันธมิตรกัน แล้วช่วยกันรบ ก็จะเอาชนะแคว้นมคธได้

ทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกัน พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ก็คิดว่า ถ้าได้คนอินเดียเองมาช่วย การรบก็จะมีการทำให้สำเร็จง่ายขึ้น ฝ่ายจันทรคุปต์ก็เช่นเดียวกันคิดว่าถ้าได้อาศัยฝ่ายอเล็กซานเดอร์มาช่วย ก็จะสามารถรบชนะได้ เพราะตนมีกำลังไม่พอ ทั้งสองฝ่ายมีความคิดร่วมกันอย่างนี้ ก็นัดพบกัน

พอพบกัน ก็เกิดมีปัญหาว่าใครจะเคารพใครก่อน ทั้งสองฝ่ายต่างก็ถือตัวไม่ยอมเคารพก่อน ฝ่ายจันทรคุปต์ (พวกกรีกเรียกว่า Sandrocotus หรือ Sandracottos) เข้าไปในเขตอำนาจของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ เพราะเข้าไปพบในค่ายของเขา พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ก็สั่งจับเลย เอาจันทรคุปต์เข้าคุกขังไว้ แต่มีเรื่องเล่าว่า ต่อมาจันทรคุปต์หนีออกไปได้ และมีนิยายอิงประวัติศาสตร์เล่าเรื่องที่จันทรคุปต์หนีออกมา

ส่วนทางฝ่ายพระเจ้าอเล็กซานเดอร์เองคิดไปคิดมาอย่างไรไม่ทราบก็ยกทัพกลับไป แล้วก็ไปสวรรคตกลางทาง ดินแดนที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ตีได้ พระองค์ก็ทิ้งแม่ทัพนายกองไว้ให้ปกครอง แม่ทัพนายกองเหล่านั้น ต่อมาก็ยกตัวขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เป็นแคว้นต่างๆ หลายนานแคว้น แคว้นหนึ่งที่มีชื่อเสียงต่อมา ก็คือ แคว้นของพระเจ้าเมานเดอร์ (Menander บางทีเขียนเป็น Minedra บ้าง Menadra บ้าง) เรียกเป็นภาษาบาลีว่า พระเจ้ามิลินท์ ซึ่งหันมานับถือพุทธศาสนาในสมัยพุทธศักราชประมาณ ๕๐๐ ปี (มิลินท. ๒; แต่นักประวัติศาสตร์ฝรั่งว่าประมาณ พ.ศ. ๔๐๐)

พระเจ้ามิลินท์เป็นกษัตริย์เชื้อชาติกรีก ในราชวงศ์

ที่สืบมาจากแม่ทัพกรีก ที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ทิ้งไว้
ครองราชย์ที่เมืองสาครละ นักประวัติศาสตร์ว่าเป็นราชา
แห่งประเทศแบกเตรีย (King of Bactria) ซึ่งปัจจุบันอยู่
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอาฟกานิสถาน และถือ
กันว่าเป็นกษัตริย์อินเดียเชื้อสายกรีกที่ยิ่งใหญ่ที่สุด (the
greatest of the Indo-Greek Kings—Encycl. Britannica,
vol. 8, p.1) นี่ก็เป็นเรื่องที่โยงถึงกัน

กล่าวฝ่ายพระเจ้าจันทรคุปต์ เมื่อหนีออกมาจาก
เงื้อมมือของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ได้แล้ว ก็ต้องมาหาวิธี
ยึดอำนาจแคว้นมคธด้วยตนเองต่อไป และมีเรื่องมีราว
มากมาย

เช่น ครั้งหนึ่งเคยนึกว่าตัวเองมีกำลังมากพอแล้วก็
ยกทัพเข้าตีแคว้นมคธ ปรากฏว่าพ่ายแพ้ จันทรคุปต์เอง
เอาชีวิตแทบไม่รอด แล้วก็หนีซอกซอนไปจนถึงหมู่บ้าน
แห่งหนึ่ง เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านแห่งนั้นพอดีผ่านมาทาง
บ้านที่ยายคนหนึ่งกำลังทำขนมเบื้องให้หลานกิน ที่นี้ พอ
เอาลงจากเตา เรียกว่าทอดเสร็จใหม่ๆ ก็หยิบส่งให้หลาน
หลานรับมากำลังร้อนๆ กัดกร่วมลงไปตรงกลาง ก็ร้องไห้
จ้าเพราะมันร้อนจัด ลวกเอาลิ้นเอาปากเข้า เมื่อหลาน
ร้องขึ้นมายายก็เลยด่าเอาว่า “เอ็งมันโง่เหมือนเจ้าจันทร

คุปต์ ไปกัดไปกินได้ยังไฉตรงกลางยังร้อนจัด มันต้องและ
 เล็มกินจากขอบข้างนอกเข้ามาก่อน” ขอบมันบางก็เย็น
 เร็วกว่า

พระเจ้าจันทรคุปต์ กำลังหนีชอกชอนมาในชนบท
 ถึงหมู่บ้านนั้นพอดี เมื่อได้ยินเสียงยาด่าหลานอย่างนี้
 ก็ได้ความคิดขึ้นมาทันที จึงเปลี่ยนแผนการรบใหม่ว่า จะ
 ไปรบโดยตรงบุกทะลวงเข้าไปคงไม่ไหว กำลังเราน้อยกว่า
 ต้องใช้วิธีแบบกินขนมเบื้อง คือ เล็มจากขอบเข้ามา จึง
 ค่อยๆ ไปช่องสุ่มกำลังใหม่ โดยทำสัมพันธไมตรีกับเผ่า
 เล็กเผ่าน้อย รวมไพร่พลได้มากขึ้นแล้วตีอาณาจักรมคธ
 ด้วยวิธีล้อมเข้ามาจากรอบนอกตามลำดับ ในที่สุดพระเจ้า
 จันทรคุปต์ก็รบชนะแคว้นมคธ แล้วก็เข้าครอบ
 ครองแผ่นดินมคธ ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ราชวงศ์ใหม่ คือ
 ราชวงศ์ ‘โมริยะ’ ในภาษาบาลี ส่วนในภาษาสันสกฤต
 เรียก ‘เมารยะ’ และครองเมืองปาตลีบุตรนี้สืบมา โอรส
 ของพระเจ้าจันทรคุปต์นั้น มีพระนามว่า พินทุसार โอรส
 ของพระเจ้าพินทุसारมีนามว่า อโศก ก็คือ พระเจ้าอโศก
 มหาราชนี่แหละ

พระเจ้าอโศกมหาราช แต่แรกก็เป็นกษัตริย์ที่ดุร้าย
 มาก คือ ตอนเป็นเจ้าของชาย ได้ไปเป็นอุปราชที่เมืองอุชเชนี

ที่บอกชื่อเมื่อกี้ ครั้นพระราชบิดาคือ พระเจ้าพินทุसार
 สวรรคต เจ้าชายอโศกก็ได้ฆ่าพี่น้องหมดประมาณ ๑๐๐
 องค์ เหลือไว้เฉพาะพระอนุชาร่วมมารดาองค์เดียว ด้วย
 ความกระหายอำนาจ ก็ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ยิ่งใหญ่ผู้เดียว

พอขึ้นเป็นกษัตริย์ของแคว้นมคธได้แล้วไม่พอ ไม่
 หยุดอยู่แค่นั้น ก็แสวงอำนาจต่อไป เมื่อพร้อมแล้วก็ยก
 ท้าไปรุกรานตีประเทศอื่น รบชนะเรื่อยมา โดยหวังจะ
 เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดต่อไปในประวัติศาสตร์หรือ
 ผู้เดียวในชมพูทวีป ได้ตีลงไปจนกระทั่งถึงแคว้นกสิงคะ
 ซึ่งเป็นแคว้นที่ได้ชื่อว่ามีนครที่เก่งกาจ มีกองทัพที่เข้ม
 แข็ง มีความสามารถอย่างยิ่ง ได้รบกันอยู่เป็นเวลานาน
 เกิดความเสียหายมากมายด้วยกันทั้งสองฝ่าย ในที่สุด
 พระเจ้าอโศกก็ชนะ แคว้นกสิงคะก็แตกไป แต่การรบครั้งนี้
 เป็นภัยพิบัติที่ร้ายแรงมาก คนตายกันเป็นแสน สูญ
 หายเป็นแสน ถูกจับเป็นเชลยก็เป็นแสน ถึงตอนนี้นี่
 แผลงที่พระเจ้าอโศกทรงสลดพระทัย แล้วหันมานับถือ
 พระพุทธศาสนา นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญมาก ถึงขั้น
 เปลี่ยนประวัติศาสตร์เลยทีเดียว

เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชเปลี่ยนมานับถือพระ
 พุทธศาสนาแล้ว ก็ได้เปลี่ยนนโยบายใหม่จากสังคามวิชัย

คือ การชนะด้วยสงคราม มาสู่ธรรมวิชัย แปลว่า เอาชนะด้วยธรรม คือ เอาชนะใจกันด้วยความดี ก็ได้สร้างสมความดีเป็นการใหญ่ มีการทำงานเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนเป็นอันมาก

ทรัพย์สินและอำนาจ

สู่ความหมายและคุณค่าใหม่

ในที่นี้สี่ข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือ คตเศยวคบการ ปฏิบัติต่อทรัพย์สินเงินทอง คือ ตามปกติพระเจ้าอโศกนั้นก็เช่นเดียวกับกษัตริย์สมัยโบราณจำนวนมาก ที่มุ่งจะแสวงหาความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง และต้องการบำรุงบำเรอความสุขส่วนตน อย่างที่เรียกว่า แสวงหาโภคะและอำนาจ หรือแสวงหาทรัพย์สินและอำนาจ เพื่อบำรุงบำเรอตัวเอง และเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของตน ทรัพย์สินและอำนาจโดยทั่วไปมักจะมี ความหมายอย่างนี้

^{๑๙} เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชหันมาหับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ทางธรรมสอนว่า ทรัพย์สินเงินทองและความยิ่งใหญ่ ทุกอย่างล้วนเป็นอนิจจัง เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็ดับไป ไม่มีสาระที่แท้จริง ไม่ควรจะเอาชีวิตไปฝากไว้กับสิ่งเหล่านี้ ไม่ควรหวังความสุข หรือ

ความประเสริฐจากทรัพย์สินเงินทองและอำนาจ ฉะนั้น ทรัพย์สินและเงินทองก็ไม่มี ความหมายที่แท้จริง มองในแง่หนึ่ง ก็จะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย เพราะว่าเมื่อมองไม่เห็นทรัพย์สินเงินทองมีความหมายอย่างไร เป็นเพียงสิ่งนอกกาย เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เป็นอนิจจัง ไม่มีคุณค่าที่แท้จริง ถ้าเป็นอย่างนี้เราก็ไม่ควรเอาใจใส่ นี่คือท่าทีอย่างหนึ่งต่อทรัพย์สมบัติ ถ้าพระเจ้าอโศกทรงมองเห็นอย่างนั้น พระองค์ก็คงจะไม่เอาพระทัยใส่กับพระราชทรัพย์และอำนาจต่อไป ซึ่งก็จะต้องตั้งคำถามว่า จะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือไม่

ปรากฏว่า พระเจ้าอโศกได้ทำสิ่งหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างแก่ชาวพุทธที่สำคัญคือ พระเจ้าอโศกนั้นไม่ได้ทรงทิ้งทรัพย์และอำนาจ แต่ได้ทรงเปลี่ยนความหมายของทรัพย์และอำนาจเสียใหม่ อย่างที่ได้กล่าวไว้เมื่อกี้ว่า ทรัพย์และอำนาจนั้น มีความหมายสำหรับปวงชนจำนวนมาก คือ เป็นเครื่องบำรุงบำเรอความสุขของตนและแสดงความยิ่งใหญ่ แต่พระเจ้าอโศกได้ทรงเปลี่ยนความหมายของทรัพย์และอำนาจใหม่เป็นว่า ทรัพย์และอำนาจนั้น สามารถใช้เป็นเครื่องมือของธรรมได้ คือ ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ทำความดีงาม

ทศกัณฐ์

วัดญาณเวศกวัน ต.บางกรวย อ.บางกรวย จ.นนทบุรี

ชมพุทธปฏิมาพระเจ้าอโศก ๒๑

และประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน

ด้วยความคิดเช่นนี้ พระเจ้าอโศกก็ทรงนำเอาทรัพย์ และอำนาจที่พระองค์เคยมีนั้นแหละ แต่เปลี่ยนใหม่ คือ แทนที่จะเอามาบำรุงบำเรอตนเอง ก็เอามาใช้สร้างสรรค ความดีงามและประโยชน์สุขอย่างที่ว่า จึงได้ทรงสร้างโรงพยาบาลคน โรงพยาบาลสัตว์ ท้าวพระราชอาณาจักร สร้างถนนหนทางเชื่อมต่อให้กว้างขวางทั่วถึง ปลูกต้นไม้ ขุดบ่อน้ำ สร้างที่พักคนเดินทาง และสร้างอ่างเก็บน้ำ ให้ การศึกษาแก่ประชาชน ทำศิลาจารึกประกาศธรรม แดง เรื่องที่เป็นนโยบายของรัฐในทางธรรม ที่จะให้ผู้บริหาร ปกครองท้องถิ่นนำไปสั่งสอนประชาชน ตลอดจนอุปถัมภ์ พระศาสนาอย่างมากมาย

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงทราบว่า พระธรรมวินัย ของพระพุทธเจ้ามีทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี ก็ได้ทรงสร้างวัดขึ้นทั้งหมด เรียกว่า มหาวิหาร จำนวน ๘๔,๐๐๐ วัดทั่วมหาอาณาจักรของพระองค์ คือแคว้น มคธนี้แหละ แคว้นมคธเป็นศูนย์กลางของมหาอาณาจักรของพระเจ้าอโศก คือ บริเวณแถบนี้ที่เรากำลังเดินทางกันอยู่

ในแคว้นมคธนี้ มีวัดจำนวนมากมาย วัด ภาษาบาลี

0295

๒๗

๑๐

๑๕๗

๑๕๗

เรียกว่า วิหาร มหาวิหารก็คือ วัดใหญ่ คำว่า 'วิหาร' นี้ ถ้าแผลง ว. เป็น พ. ก็จะเป็น พินาร เหมือนอย่างในประเทศไทยเรานิยมแผลง ว. เป็น พ. เยอะแยะไป ในอินเดีย ว. เป็น พ. ก็แผลงกันได้ วิหารก็กลายเป็นพินาร แปลว่า วัด

ต่อมาเมื่ออาณาจักรของพระเจ้าอโศกมหาราชได้เสื่อมสลายลงไป ก็มีซากวัดวาอารามเหลืออยู่มากมาย เนื่องจากแคว้นมคธนี้เป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยซากของวัด คือ วิหาร หรือ พินาร ฉะนั้น ต่อมาก็เลยเรียกชื่อดินแดนแถบนี้ ตั้งชื่อเป็นแคว้นหรือรัฐว่า แคว้นพินาร หรือรัฐวิหาร อย่างที่เรารู้จักกัน เป็นชื่อปัจจุบัน ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะมีวัดมากมายเหลือเกิน ซึ่งพระเจ้าอโศกสร้างไว้ ยังมีซากเหลืออยู่

พระเจ้าอโศกสร้างวิหารทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ แห่ง ทั่วราชอาณาจักร และวัดเหล่านั้นก็ได้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา บางแห่งได้เจริญเติบโตจนเป็นมหาวิทยาลัย เช่นที่เรากำลังจะไป คือ นาลันทา ซึ่งเดิมก็เป็นวิหารหนึ่ง แล้วได้ขยายเป็นมหาวิหาร คือ วัดใหญ่ โดยเกิดจากการรวมกันของวัดเล็กวัดน้อยที่เป็นศูนย์กลางการศึกษา แล้วพัฒนาขึ้นมาจนเป็นมหาวิทยาลัยนาลันทา ชื่อในภาษา

บาลี เรียกว่า นาลันทามหาวิหาร ก็คือ วัดใหญ่นั้นเอง ซึ่งเราจะได้เห็นความยิ่งใหญ่ของวัด ที่เรียกว่า ‘มหาวิทาลัยนาลันทา’ เมื่อเดินทางกันต่อไป นี่ก็คือความเป็นมาในอดีต ซึ่งเกี่ยวข้องกับเมืองที่เรียกว่า ปาตลีบุตร (ปาฏลีบุตร)

พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงให้ความหมายใหม่แก่ทฤษฎีและอำนาจ แล้วก็ทรงจารึกไว้ในศิลาจารึกของพระองค์ ศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกแห่งหนึ่งมีข้อความจารึกไว้ว่า ยศ คือ ความยิ่งใหญ่ของพระองค์นั้น จะไม่มี ความหมายเลย ถ้าไม่เป็นไปเพื่อช่วยให้ประชาชนได้ ประพฤติธรรม หมายความว่า พระเจ้าอโศกได้ทรงใช้ ทฤษฎีและอำนาจ เป็นเครื่องมือแห่งธรรม เพื่อเผยแพร่วรรณ หรือสร้างสรรค์ธรรม ทำให้ความดีงามหรือธรรมนี้แผ่ขยายไปในหมู่มนุษย์ เพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขอันแท้จริง อันนี้เป็นคติที่สำคัญมาก

ขอยกข้อความในศิลาจารึก คือ ธรรมโองการ ในจารึกศิลา ฉบับที่ ๑๐ มาให้ดูดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปิยทัสสี ผู้เป็นสิริภักแห่งทวยเทพ ไม่ทรงถือว่า ยศหรือเกียรติจะเป็นสิ่งมีประโยชน์มาก เว้นแต่จะทรงปรารถนายศหรือเกียรติ คือความมุ่งหมาย

นี้ว่า ทั้งในบัดนี้และเบื้องหน้า ขอประชาชนทั้งหลายจงตั้ง
ใจสดับฟังคำสอนธรรมของข้าฯ และจงปฏิบัติตามหลัก
ความประพฤติทางธรรม”

คำว่า ‘ยศ’ ในภาษาบาลีนั้นแปลง่าย ๆ ว่า ความ
ยิ่งใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ

๑. เกียรติยศ ยศ คือเกียรติ ได้แก่ความมีชื่อเสียง
มีเกียรติคุณ
๒. อีสริยยศ ยศ คือ ความยิ่งใหญ่
๓. บริวารยศ ยศ คือ บริวาร

คนที่มีความคิดดี ๆ มีเจตนาดี มีสติปัญญาดี แต่
ถ้าไม่มีทรัพย์ ไม่มีอำนาจ ไม่มียศ ก็ไม่สามารถสร้าง
สรรค์ความดีงามหรือประโยชน์สุขได้มาก เราคิดขึ้นมาว่า
จะทำการที่ดีเป็นประโยชน์สักอย่าง แต่ไม่มีเงิน ไม่มี
บริวาร ไม่มีอำนาจ จะทำได้แค่ไหน ทำได้นิดเดียวก็จบ
แต่ถ้ามีทรัพย์ มีอำนาจ มีบริวาร ความคิดที่ดีงาม สติ
ปัญญาที่ดี ก็สามารถออกผลกระจายขยายออกไปได้
กว้างขวาง เหมือนดังพระเจ้าอโคกมหาราช เรื่องพระเจ้า
อโคกมหาราชนี้จึงเป็นคติเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ให้หลักแก่
เราในด้านการปฏิบัติต่อทรัพย์และอำนาจอย่างที่ว่า

มานี้

ชาวพุทธมีคิดว่าเมื่อเราได้เรียนรู้ธรรมแล้วว่าทรัพย์
สินเงินทอง และอำนาจนี้เป็นของนอกกาย ไม่ควรยึดถือ
เป็นจุดหมายของชีวิต ข้อนี้หมายความว่า เราไม่ได้เห็น
ความหมายของทรัพย์และอำนาจในแง่ที่เห็นเรื่องของ
ความเห็นแก่ตัว หรือเป็นประโยชน์ส่วนตัว และไม่ยึดติด
ตกเป็นทาสของมัน ให้เกิดก่อทุกข์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น แต่
เรามองอย่างพระเจ้าอโศก คือ คิดที่จะใช้มันเป็นเครื่อง
มือของธรรม ไม่ใช่หมายความว่า ทรัพย์และอำนาจเห็นอ
หจขง ทุกขง อหตตา แล้วก็เลยไม่เอาใจใส่ ไม่บริหาร ไม่
ใช้อย่างนั้น เราต้องรู้จักเอามันมาใช้เป็นเครื่องสืบสร้าง
สรรพสิ่งที่ดีงามและประโยชน์สุข อันที่ถือว่าเช่นวิธีปฏิบัติ
อย่างถูกต้องของชาวพุทธที่เป็นคฤหัสถ์ แต่เขาไม่อยาก
เกี่ยวข้องก็ออกบวชไปเลย จะได้ไปทำหน้าที่ทางธรรมอีก
แบบหนึ่ง คือ นำธรรมที่เห็นตัวนามธรรม ได้แก่ สติ
ปัญญา ไปแจกจ่ายแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนทั่วไป

๘ ๑๐๐ ๘

ของเขา

ฉะนั้น จึงมีคติ ๒ อย่าง คือ ถ้าอยู่เป็นคฤหัสถ์ก็
ให้ใช้ทรัพย์และอำนาจเป็นเครื่องมือของธรรม ให้เห็น

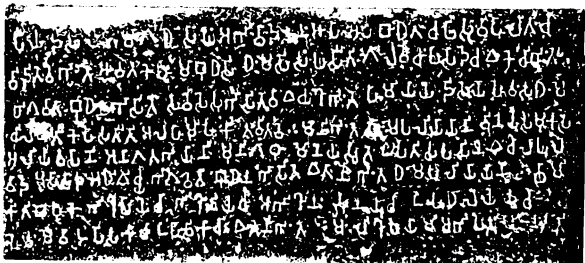

ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความดีงาม หรือถ้าเบื่อหน่าย ไม่อยากเกี่ยวข้อง ก็ออกบวชไปเผยแพร่ธรรมให้เป็น ประโยชน์แก่ประชาชน ถ้ามีฉะนั้นจะเป็นคนครึ่งๆ กลางๆ มีทรัพย์มีอำนาจแล้วบอกว่าเบื่อหน่าย ไม่เอา เรื่องเอาราว จะทำอะไรก็ไม่ทำ ไม่รับผิดชอบ ทรัพย์ และอำนาจนั้นเมื่อไม่ได้รับการบริหาร ไม่มีคนรับผิดชอบ ก็เสียหายหมด ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม และชีวิตของคนผู้นั้นเองก็ไม่ได้เจริญงอกงามอะไรขึ้นมา เรื่องพระเจ้าอโคก อย่างน้อยก็ให้คิดแก่เราอย่างนี้.

---

* ตัดตอนมาจากหนังสือ 'จาริกบุญ-จาริกธรรม' ของ พระ ธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) มูลนิธิพุทธธรรม จัดพิมพ์ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๙ หน้า ๑๒-๑๓

ภาพที่ ๔

ศิลาจารึกแห่งไพร่ต

ศิลาจารึกแห่งไพรีต

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศีแห่งมคอได้ทรง
อภิวัตพระภิกษุสงฆ์แล้ว ตรัสปราศรัยกับพระภิกษุสงฆ์
จำนงความไร้อาพาธ และความอยู่สำราญ

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย
ยอมทราบบว่า โยมมีความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาใน
พระพุทเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ มากเพียงใด

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ สิ่งใดก็ตามที่พระผู้มีพระ
ภาคพุทเจ้าตรัสไว้แล้ว สิ่งนั้นๆ ทั้งปวงล้วนเป็นสุภาษิต
ทั้งสิ้น

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ก็ขอที่โยมควรจะชี้แจง
นั่นคือข้อที่ว่า “พระสัทธรรมจักดำรงอยู่ได้ตลอดกาลนาน
ด้วยอาการอย่างนี้ๆ” โยมสมควรจะกล่าวความข้อนั้น

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ มีธรรมบรรยายอยู่ดังต่อ
ไปนี้คือ:-

๑. วินยสมุกกัสม์ - หลักธรรมดีเด่นในพระวินัย^๑
๒. อริยवास - ความเป็นอยู่อย่างพระอริยะ^๒
๓. อนาคตภย - ภัยอันจะมีในอนาคต^๓
๔. มุณีคาถา - คาถาของพระจอมมุณี^๔
๕. โมเนยยสุตต - พระสูตรว่าด้วยโมเนยยปฏิบัติ^๕
๖. อุปติสฺสปัญหา - ปัญหาของอุปติสฺส^๖ และ
๗. ข้อความที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าตรัสไว้ในราหุโลวาท^๗ อันว่าด้วยเรื่องมุสาวาท

-
- ๑ หมายถึงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (วินย.๔/๑๓/๑๗; ส.ม. ๑๙/๑๖๖๔/๕๒๘)
  - ๒ หมายถึง อริยवास ๑๐ ที่มาในสังคีตสูตร และทสุตตรสูตร (ที. ปา. ๑๑/๓๖๑ ๒๘๔; ๔๗๒/๓๓๗)
  - ๓ ได้แก่ อนาคตภย ๕ (อง.ปญจก ๒๒/๗๗-๘๐/๑๑๕-๑๒๖)
  - ๔ ได้แก่ มุณีสูตร ในสุดตนิบาต (ขุ.สุ. ๒๕/๓๑๓/๓๖๓)
  - ๕ ได้แก่ โมเนยยสูตร (อง.ติก. ๒๐/๕๖๒/๓๕๒)
  - ๖ หมายถึง สาริปุตตสูตร ในสุดตนิบาต (ขุ.สุ. ๒๕/๔๒๓/๕๒๐)
  - ๗ ได้แก่ ฐฬารุโรวาทสูตร (ม.ม.๑๓/๑๒๕/๑๒๓)

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ โยมมีความปรารถนาในส่วนที่เกี่ยวกับธรรมบรรยายเหล่านี้ว่า ขอพระภิกษุผู้เป็นที่เคารพ และพระภิกษุณีทั้งหลายเป็นอันมากพึงสดับ และพิจารณาใคร่ครวญในธรรมบรรยายเหล่านี้โดยสม่ำเสมอเป็นประจำ แม้อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายก็ (พึงสดับและนำมาพิจารณาใคร่ครวญอยู่เสมอๆ) เช่นกัน

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้แล โยมจึงให้เขียนจารึกนี้ขึ้นไว้ เพื่อประชาชนทั้งหลายจักได้รู้เข้าใจถึงความมุ่งหมายในใจของโยม.

ภาพที่ ๓

ศิลาจารึก ฉบับน้อย

ศิลาจารึก ฉบับน้อย

จารึกฉบับเหนือ

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้:-

นับเป็นเวลานานกว่าสองปีครึ่งแล้วที่ข้าฯ ได้เป็น
อุบาสก แต่กระนั้น ข้าฯ ก็มีได้กระทำความ پاکเพียรจริง
จึงเลย และนับเป็นเวลาได้อีก ๑ ปีเศษแล้ว ที่ข้าฯ ได้เข้า
สู่สงฆ์ และได้กระทำความ پاکเพียรอย่างจริงจัง

แต่ก่อนมาจนถึงบัดนี้ ทวยเทพทั้งหลายในชมพูทวีป
ยังไม่มีวสันตนิทสนมกลมกลืนกับมนุษย์ทั้งหลาย แต่บัด
นี้ทวยเทพเหล่านี้ (อันข้าฯ) ได้กระทำให้มาสนิทสนมกลม
กลืนกับมนุษย์ทั้งหลายแล้ว ก็ข้อนี้อย่อมเป็นผลแห่งความ
 پاکเพียร และผลนี้อันบุคคลผู้เป็นใหญ่เท่านั้นจะพึงบรรลु
ถึง ก็หามิได้ แม้แต่บุคคลเล็กน้อยต่ำต้อย เมื่อ پاکเพียร
อยู่ก็สามารถประสบสวรรค์อันไพบุลย์ได้ เพื่อประโยชน์
อันนี้ ข้าฯ จึงได้ทำประกาศนี้ขึ้นไว้ ขอชนทั้งหลาย ทั้งคน

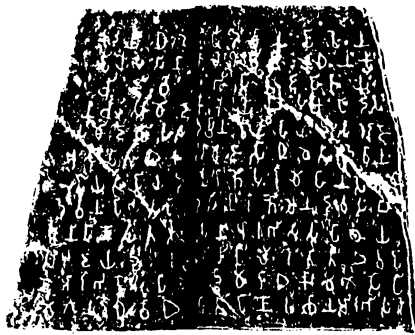
ต่ำต้อยเล็กน้อย และคนผู้เป็นใหญ่จงพากันกระทำความ
พากเพียรเถิด แม้ชนชาวเขตแดนข้างเคียงทั้งหลายก็จง
พากันทราบความข้อนี้ และขอความพากเพียรนี้จงดำรง
อยู่ชั่วนาน เพราะว่ประโยชน์ที่มุ่งหมาย จักเพิ่มพูน
ขึ้นอีกมากมาย และจักเจริญไพบุลย์ขึ้นอย่างน้อยที่สุดถึง
หนึ่งเท่าครึ่ง

อนึ่ง ท่านทั้งหลายจงจารึกความข้อนี้ขึ้นไว้ตามภูผา
โขดหินทั้งหลายในเมื่อมีโอกาส และ ณ ที่นี้ (ภายในแวง
แคว้นของข้าฯ) มีหลักศิลาอยู่ ณ สถานที่ใดก็ตาม พึงให้
เขียนจารึกไว้ที่หลักศิลานั้น พึงกระจายข้อความนี้ ให้แพร่
หลายออกไปทั่วทุกหนทุกแห่งที่อำนาจปกครองของท่าน
ทั้งหลายแผ่ไปถึง โดยให้เป็นไปตามข้อแนะนำอันนี้

ประกาศนี้ ข้าฯ ได้กระทำแล้ว เสด็จเดินทางอยู่นอก
พระนครหลวง การเดินทางนี้ข้าฯ ได้ดำเนินมาแล้ว ๒๕๖
ราตรี.

จารึกศิลา ๑๔ ฉบับ ภาพที่ ๕

จาริกศิลา ๑๔ ฉบับ

จาริกศิลา ฉบับที่ ๑

ธรรมเนียมการนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้โปรดให้จาริกไว้

ณ ถิ่นนี้ บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์มีชีวิตใดๆ เพื่อการบูชาญ ไม่พึงจัดงานชุมนุมเพื่อการเลี้ยงรื่นเริงใดๆ เพราะว่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงมองเห็นโทษเป็นอันมาก ในการชุมนุมเช่นนั้น ก็แลการชุมนุมบางอย่างที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงเห็นชอบว่าเป็นสิ่งที่ดี ย่อมมีอยู่อีกส่วนหนึ่ง

แต่ก่อนนี้ ในโรงครัวหลวงของพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ สัตว์ได้ถูกฆ่าเพื่อทำเป็นอาหารวันละหลายแสนตัว ครั้นมาในบัดนี้ เมื่อธรรมเนียมการนี้อันพระองค์โปรดให้จาริกแล้ว สัตว์เพียง ๓ ตัว

เท่านั้นที่ถูกฆ่า คือ นกยูง ๒ ตัว และเนื้อ ๑ ตัว ถึงแม้เนื้อนั้นก็มีได้ถูกฆ่าเป็นประจำ ก็แลสัตว์ทั้งสามนี้ (ในกาลภายหลัง) ก็จักไม่ถูกฆ่าอีกเลย.

จาริกศิลา ฉบับที่ ๒

ณ ที่ทุกสถาน ในแคว้นแคว้นของพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศีผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ และในดินแดนข้างเคียงทั้งหลาย กล่าวคือ อาณาจักรชาวโจละ ชาวปาณฑยะ กษัตริย์สัตยบุตร เจ้าครองนครเกรลบุตร ผู้ครองดินแดนจดแม่น้ำตามรปรณีกษัตริย์โยนะ (กรีก) พระนามว่าอันติโยคะ (Antiochos) พร้อมทั้งกษัตริย์ทั้งหลายอื่น ในแคว้นใกล้เคียงแห่งพระเจ้าอันติโยคะพระองค์นั้น ในสถานที่ทั้งปวงนั้น พระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศีผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้โปรดให้จัดบริการในด้านเวชกรรมไว้ ๒ ประการ คือ การรักษาโรคของมนุษย์ประการหนึ่ง การรักษาโรคของปศุสัตว์ประการหนึ่ง เครื่องสมุนไพรที่เป็นยาสำหรับมนุษย์และที่เป็นยาสำหรับสัตว์ ไม่มี ณ สถานที่ใด ก็โปรดให้นำเข้ามา และให้ปลูกขึ้นไว้ ณ สถานที่นั้น ในทำนองเดียวกัน ไม้ราก และไม้ผล ไม่มี ณ สถานที่ใดๆ ก็โปรดให้นำ

เข้ามาและให้ปลูกขึ้นไว้ ณ สถานที่นั้นๆ ตามถนนหนทาง
ทั้งหลายก็โปรดให้ปลูกต้นไม้ และขุดบ่อน้ำขึ้นไว้ เพื่อให้
สัตว์และมนุษย์ทั้งหลายได้อาศัยใช้บริโภค.

จารีกศิลา ฉบับที่ ๓

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

“ข้าฯ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๑๒ ปี ได้สั่งประกาศความ
ข้อนี้ไว้ว่า ทุกหนทุกแห่งในแคว้นของข้าฯ เจ้าหน้าที่
ยุคตะ เจ้าหน้าที่รัชชุกะ และเจ้าหน้าที่ปราเทคิกะ จงออก
เดินทาง(ตรวจตรา) ทุกๆ ๕ ปี เพื่อประโยชน์อันนี้ คือ
เพื่อการสั่งสอนธรรมนี้ พร้อมไปกับการปฏิบัติหน้าที่ราช
การอย่างอื่น (เจ้าหน้าที่เหล่านั้นพึงสั่งสอน) ว่า

- การเชื่อฟังมารดาบิดา เป็นความดี
- การเผื่อแผ่แบ่งปันแก่ มิตรสหาย ญาติ และแก่
สมณพราหมณ์ เป็นความดี
- การไม่ทรمانผลาญชีวิต เป็นความดี
- การประหยัด ใช้จ่ายแต่น้อย การไม่สะสมสิ่ง

ของเครื่องใช้ให้มาก เป็นความดี

อนึ่ง แม้สภาคณะมนตรี ก็จะสั่งกำกับแก่เจ้าหน้าที่ ยุกตะให้คิดคำนวณ (ค่าใช้จ่ายทั้งปวงของเจ้าหน้าที่ผู้เดินทาง) ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตามลายลักษณ์อักษร (แห่งพระราชกำหนดกฎหมาย).

จาริกศิลา ฉบับที่ ๔

กาลอันยาวนานล่วงไปแล้ว ตลอดเวลาหลายร้อยปี การฆ่าสัตว์เพื่อบูชาอัญญ การเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย การไม่ปฏิบัติชอบต่อหมู่ญาติ การไม่ปฏิบัติชอบต่อสมณ-พราหมณ์ทั้งหลาย ได้เจริญพอกพูนขึ้นถ่ายเดียว แต่มาในบัดนี้ เพราะอาศัยการประพาศธรรมของพระเจ้าอยู่หัว ปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เสียงกลอง (เภรีโฆษ) ได้กลายเป็นเสียงประกาศธรรม (ธรรมโฆษ) ไปแล้ว แล ทั้งการแสดงแก่ประชาชนซึ่งภาพวิมานชวอนข้าง คบเพลิง และทิพยรูปอื่นๆ ก็ได้มีขึ้นด้วย

การไม่ฆ่าสัตว์เพื่อบูชาอัญญ การไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย การปฏิบัติชอบต่อหมู่ญาติ การปฏิบัติชอบต่อสมณพราหมณ์ทั้งหลาย การเชื่อฟังมารดาบิดา ซึ่งไม่เคย

มีมาก่อนตลอดเวลาหลายร้อยปี ได้เจริญงอกงามขึ้นแล้ว ในบัดนี้ เพราะการสั่งสอนธรรมของพระเจ้าอยู่หัวปรีย-
 ทรรคิผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ความดีอันนี้ และการ
 ปฏิบัติธรรมอย่างอื่น ๆ อีกหลายประการ ได้เจริญงอกงาม
 ขึ้นแล้ว พระเจ้าอยู่หัวปรียทรรคิผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ
 จักทำให้การปฏิบัติธรรมนี้เจริญยิ่งขึ้นไปอีก และพระราช
 โอรส พระราชนัดดา พระราชปนัดดาของพระเจ้าอยู่หัว
 ปรียทรรคิผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ก็จักส่งเสริมการปฏิบัติ
 ธรรมนี้ให้เจริญยิ่งขึ้น ต่อไปจนตลอดกาลปี ทั้งจักสั่งสอน
 ธรรมด้วยการตั้งมั่นอยู่ในธรรม และในศีลด้วยตนเอง
 เพราะว่าการสั่งสอนธรรมนี้แลเป็นการกระทำอันประเสริฐ
 สุด และการประพฤติธรรมย่อมไม่มีแก่ผู้ไร้ศีล

ก็แลความเจริญงอกงาม และความไม่เสื่อมถอยใน
 การปฏิบัติธรรมนี้ ย่อมเป็นสิ่งที่ดี เพื่อประโยชน์อันนี้จึง
 ได้จารึกธรรมโองการนี้ขึ้นไว้ ขอชนทั้งหลายจงช่วยกัน
 ประกอบกิจ เพื่อความเจริญงอกงามแห่งประโยชน์นี้ และ
 จงอย่าได้มีวันกล่าวถึงความเสื่อมเลย

ธรรมโองการนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรคิผู้
 เป็นที่รักแห่งทวยเทพ โปรดให้จารึกไว้แล้ว เมื่ออภิเชกได้
 ๑๒ พรรษา.

จาริกศิลา ฉบับที่ ๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรตย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพตรัสไว้ว่า

กรรมดีเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก บุคคลใดเห็นผู้กระทำ
กรรมดีเป็นคนแรก บุคคลนั้นชื่อว่า กระทำกรรมอันบุคคล
กระทำได้ยาก ก็กรรมดีเห็นอันมากอันซ้ำๆ ได้กระทำแล้ว
เสาวลูกหลานและทายาทต่อจากหนของชาย จักประพฤติ
ตามอย่างเดียวกับซ้ำๆ จนตลอดคัลป์แล้วไซ้ไร เขาเหลา
นั้นจักได้ชื่อว่า กระทำกรรมอันดีแท้ ส่วนผู้ใดจักปล่อย
ให้ย้อยย่อนบกพร่องไปแม้เพียงส่วนหนึ่ง (ของหน้าที่ของ
ตนหรือของบัญญัตินี้) ผู้นั้นจักชื่อว่ากระทำกรรมชั่ว
เพราะขึ้นชื่อว่าบาป ย่อมเป็นสิ่งที่ควรกำจัดให้สิ้นเชิง

ศีกาลอันยาวนานได้ล่วงไปแล้ว ยังไม่เคยมีธรรม
มหาอำมาตย์เลย แต่ธรรมมหาอำมาตย์เช่นนั้น ซ้ำๆ ได้
แต่งตั้งแล้วเมื่ออภิเชกได้ ๑๓ ปี ธรรมมหาอำมาตย์เหล่า
นั้นเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในหมู่ศาสนิกชนแห่ง ๕, ๖, ๗
ศาสนาทั้งปวง ทำหน้าที่เพื่อความตั้งมั่นแห่งธรรม เพื่อ
ความเจริญองงามแห่งธรรม กับทั้งเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
และความสุขของเหล่าชนผู้ประกอบด้วยธรรม

ธรรมมหาอำมาตย์เหล่านั้น ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์
เกื้อกูลและความสุขของชาวโยน๊ะ (กรีก) ชาวกัมโพชะ
และชาวคันธาระ พร้อมทั้งประชาชนเหล่าอื่นผู้อาศัยอยู่
ณ ชายแดนตะวันตก กับทั้งเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และ
ความสุขแห่งลูกจ้างและนายจ้าง พราหมณ์ คนมั่งมี คน
อนาถา และคนเดมาชรา และเพื่อช่วยปลดเปลื้องเหล่าชน
ผู้ประกอบด้วยธรรม มิให้ต้องได้รับความเดือดร้อน

ธรรมมหาอำมาตย์เหล่านั้นมีหน้าที่ชวนชวาย เพื่อ
ช่วยหาทางให้มีการแก้ไขผ่อนปรนคำพิพากษาของศาล
ช่วยให้มีความไม่เดือดร้อน และการปลดปล่อยพันธโทษ
แก่บุคคลที่ถูกจองจำ ในกรณีที่ได้คำนึงเห็นเหตุผลว่า
บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้มีบุตรผูกพันอยู่ เป็นผู้ได้รับความบีบ
คั้นกดดันอย่างหนัก* หรือเป็นผู้มีอายุมาก

---

* คำเดิมว่า 'กตาทิการ' ยังไม่อาจวินิจฉัยคำแปลได้เด็ดขาด อาจ
แปลว่า ถูกกระทำความบีบคั้นกดดันอย่างหนัก หรือหมายถึง
ความเสียจริต เพราะความกดดันทางจิตใจ หรืออาจแปลว่า ผู้
เคยทำคุณงามความดีมามาก

ณ ที่นี้ และในเมืองอื่นๆ ภายนอก ธรรมมหา
อำมาตย์ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ทั่วทุกหนทุกแห่ง
ทั้งในสำนักฝ่ายในแห่งภาดาและภคินีของข้าฯ และมว
ญาติอื่นๆ ทุกหนทุกแห่งในแว่นแคว้นของข้าฯ ธรรมมหา
อำมาตย์เหล่า เห็นได้รับมอบหมายหน้าที่ให้สอดส่องดู
ในหมู่ชนผู้ประกอบด้วยธรรมว่า บุคคลผู้นี้เ็นผู้ฝึกใฝ่ใน
ธรรม หรือว่าบุคคลนี้เป็นผู้ใส่ใจในการบริจาคตาน เพื่อ
ประโยชน์อันนี้ จึงโปรดให้จารึกธรรมโองการนี้ขึ้นไว้ ณ
จารึกธรรมนี้จึงดำรงอยู่ตลอดกาลนาน และขอประชาชน
ของชาว จงประพฤติปฏิบัติตามดังเห็น.

จารึกศิลา ฉบับที่ ๖

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพตรัสไว้ดังนี้:-

กาลอันยาวนานล่วงไปแล้ว ตลอดกาลทั้งปวงนั้น ยัง
ไม่เคยมีการดำเนินงานติดต่อราชการ หรือการรายงาน
ข้อราชการ (อย่างน่าพอใจ) เลย ฉะนั้น ข้าฯ จึงได้จัด
ดำเนินการขึ้นไว้ดังนี้

ตลอดเวลา ไม่ว่าข้าฯ จะเสวยอยู่ที่ใด อยู่ในสำนัก
ฝ่ายในที่ใด อยู่ในห้องใน (ห้องส่วนพระองค์) ที่ใด อยู่ใน
คอกสัตว์ที่ใด อยู่บนหลังม้าที่ใด อยู่ในอุทยานที่ใด ทุกหน
ทุกแห่ง เจ้าหน้าที่ผู้รายงานข่าว พึงรายงานให้ข้าฯ ทราบ
กิจการงานของประชาชนในที่ทุกแห่ง ก็แม้ถ้าข้าฯ จักออก
คำสั่งใดๆ ด้วยวาจา แก่เจ้าหน้าที่ผู้สั่งจ่ายเงิน หรือเจ้า
หน้าที่ผู้ออกประกาศคำสั่ง หรืออีกประการหนึ่ง เมื่อข้าฯ
ออกคำสั่งไปยังมหาอำมาตย์ทั้งหลายในกรณีที่มีเรื่องรีบ
ด่วน และในกรณีนั้น เกิดมีข้อโต้แย้งกันหรือการถกเถียง
กันเพื่อยุติข้อขัดแย้งดำเนินไปในสภาคณะมนตรี เรื่อง
ราวความเป็นไปนั้น จะต้องถูกรายงานไปให้ข้าฯ ทราบ
ทันที ในที่ทุกสถาน และในกาลทุกเมื่อ

ข้าฯ ได้ออกคำสั่งไว้ดังนี้ เพราะว่าข้าฯ ยังไม่มีความ
อึดใจเลย ในความแข็งขันปฏิบัติหน้าที่ หรือในการ
พิจารณาดำเนินกิจการ ประโยชน์แก่อุศลแก่ชาวโลกทั้ง
มวลนี้ คือสิ่งที่ข้าฯ ถือเป็นหน้าที่อันจะต้องทำ อนึ่งเล่า
ความขยันขันแข็ง และความฉะฉานในการปฏิบัติราชการ
ย่อมเป็นมูลรากแห่งการปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้น แท้จริง
กิจการอื่นใดที่ยิ่งไปกว่าประโยชน์แก่อุศลแก่ชาวโลกย่อม
ไม่มี และกิจการใดก็ตามที่ข้าฯ ลงมือทำ นั่นก็ย่อมเป็น
เพราะเหตุผลที่ว่า ข้าฯ จักได้ปลดเปลื้องหนี้ของข้าฯ ที่
มีต่อสัตว์ทั้งหลาย เพื่อว่าข้าฯ จักได้ช่วยทำให้สัตว์บาง
เหล่า ได้รับความสุขในโลกบัดนี้ และสัตว์เหล่านั้น จักได้
สวรรค์ในโลกเบื้องหน้า

๖. เพื่อประโยชน์นี้ จึงโปรดให้จารึกธรรมโองการนี้
ขึ้นไว้ ขอจารึกธรรมนี้จงดำรงอยู่ตลอดกาลนาน และขอ
บุตรและภรรยาของข้าฯ จงลงมือทำงานเพื่อประโยชน์
แก่อุศลแก่ชาวโลก กิจงานนี้หากปราศจากความพยายาม
อย่างยิ่งยวดเสียแล้ว ย่อมเป็นสิ่งยากแท้ที่จะกระทำให้
สำเร็จได้.

จารึกศิลา ฉบับที่ ๗

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
 เทพ ทรงมีพระทัยปรารถนาทั่วไปในที่ทุกหนทุกแห่งว่า
 ขอศาสนิกชนแห่งลัทธิศาสนาทั้งหลายทั้งปวงจงอยู่ร่วม
 กันเถิด เพราะว่าศาสนิกชนทั้งปวงนั้น ล้วนปรารถนา
 ความสำรวมตน และความบริสุทธิ์แห่งชีวิตด้วยกันทั้งสิ้น
 กระนั้นก็ตาม ธรรมตามนุษย์ย่อมมีความพอใจและความ
 ปรารถนาสูงต่ำแตกต่างกันไป ศาสนิกชนเหล่านั้น จึงจัก
 ปฏิบัติตามลัทธิความเชื่อถือของตนๆ ได้ครบถ้วนบ้าง ได้
 เพียงส่วนเดียวบ้าง แต่กระนั้น ถึงแม้ว่าบุคคลผู้ใด (ใน
 ลัทธิศาสนาเหล่านั้น) จะมีได้กระทำการบริจาทนอย่าง
 มากมาย (บุคคลผู้นั้น) ก็ยังมีความสำรวมตน ความทำ
 ใจให้บริสุทธิ์ ความกตัญญู และศรัทธาอันมั่นคงอยู่อย่าง
 แน่แท้ หย่อนบ้างยิ่งบ้าง (หมายความว่า ถึงแม้ว่าคนบาง
 คนจะไม่สามารถบริจาทนได้มาก ถึงกระนั้นทุกคนก็
 มีคุณธรรม เช่น การสำรวมตนเอง เป็นต้น อยู่โดยแน
 นอนทั่วทุกนิกาย แม้จะยิ่งหย่อนกว่ากันบ้าง).

จารึกศิลา ฉบับที่ ๘

ตลอดกาลยาวนานที่ล่วงไปแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งหลายได้เสด็จไปในการวิหารยาตรา (การท่องเที่ยวหาความสำราญ) ในการวิหารยาดรานั้นๆ ได้มีการล่าสัตว์ และการแสวงหาความสนุกสนานอื่นๆ ในทำนองเดียวกันนั้น

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๑๐ พรรษา ได้เสด็จไปสู่สัมโพธิ (พุทธคยา-สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า) จากเหตุการณ์ครั้งนั้น จึงเกิดมีธรรมยาตรา (การท่องเที่ยวโดยทางธรรม) นี้ขึ้น ในการธรรมยาดรานั้น ย่อมมีกิจดังต่อไปนี้ คือ การเยี่ยมเยียนสมณพราหมณ์และการถวายทานแต่ท่านเหล่านั้น การเยี่ยมเยียนท่านผู้เฒ่าผู้สูงอายุ และการพระราชทานเงินทองเพื่อ (ช่วยเหลือ) ท่านเหล่านั้น การเยี่ยมเยียนราษฎรในชนบท การสั่งสอนธรรม และซักถามปัญหาธรรมแก่กัน ความพึงพอใจอันเกิดจากการกระทำเช่นนั้น ย่อมมีเป็นอันมาก นับเป็นโชคลาภของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี อีกอย่างหนึ่งทีเดียว.

จารีกศิลา ฉบับที่ ๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพตรัสไว้ว่า

ประชาชนทั้งหลาย ย่อมประกอบพิธีมงคลต่างๆ
เป็นอันมาก ในคราวเจ็บป่วย ในคราวแต่งงานบุตร
(อวาทะ) ในคราวแต่งงานธิดา (วิวาทะ) ในคราวคลอด
บุตร และในคราวออกเดินทางไกล ในโอกาสเหล่านั้น
และโอกาสอื่นๆ ที่คล้ายกันนี้ ประชาชนทั้งหลายพากัน
ประกอบพิธีมงคลต่างๆ มากมาย ก็ในโอกาสเช่นนั้น แม่
บ้านและมารดาทั้งหลาย ย่อมประกอบพิธีกรรมมาก
มายหลายอย่าง อันเป็นเรื่องหยุ่มหยุิมไร้สาระ และไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ อย่างไรก็ตาม อันพิธีกรรมย่อม
เป็นสิ่งที่ควรประกอบโดยแท้ แต่ว่าพิธีมงคลอย่างนี้มี
ผลน้อย โดยนัยตรงข้าม ยังมีพิธีกรรมที่เรียกว่า ‘ธรรม
มงคล’ ซึ่งเป็นพิธีกรรมมีผลมาก ในพิธีธรรมมงคลนั้น
ย่อมมีกิจต่อไปนี้ คือ :-

- การปฏิบัติชอบต่อคนรับใช้และคนงาน
- การแสดงความเคารพนับถือต่อครูอาจารย์

- การสำรวมตนต่อสัตว์ทั้งหลาย
- การถวายทานแก่สมณพราหมณ์

การกระทำเหล่านี้ และการกระทำอื่นๆ ศคสายกัน เช่นนี้ นั่นแล ได้ชื่อว่าธรรมมงคล ฉะนั้น บิดาก็ดี บุตรก็ดี พี่น้องชายก็ดี นายหรือสามีก็ดี มิตรและผู้คุ้นเคยก็ดี ตลอดถึงเพื่อนบ้าน ฟังกล่าวถ้อยคำ (แก่กัน) ดงนี้ ธรรมมงคลนี้ ประเสริฐแท้ พิธีมงคลอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ควรประกอบจนกว่าจะสำเร็จผลที่ประสงค์ ข้อนี้เป็นอย่างไร (คือว่า) พิธีกรรมชนิดอื่นๆ นั้นยังเป็นสิ่งที่น่าเคลือบแคลงสงสัย (ในผลของมัน) มันอาจให้สำเร็จผลที่ประสงค์ หรืออาจไม่สำเร็จอย่างนั้นก็ได้ เพราะว่ามันเป็นเพียงสิ่งที่เห็นไปได้ ในโลกนี้เท่านั้น ส่วนธรรมมงคลนี้เป็น 'อภาลิกะ' (อำนาจผลไม่จำกัดกาลเวลา) แม้ถ้าว่ามันไม่อาจให้สำเร็จผลที่ประสงค์นั้นได้ในโลกบัดนี้ มันก็ย่อมก่อให้เกิดบุญอันหาที่สุดมิได้ในโลกเบื้องหน้า ถ้าแม้ว่ามันให้สำเร็จผลที่ประสงค์นั้นได้ในโลกนี้ไซ้ ในคราวนั้น ย่อมเห็นอันได้ผลกำไรทั้งสองประการ กล่าวคือ ผลที่ประสงค์ในโลกบัดนี้ (ย่อมสำเร็จ) ด้วย และในโลกเบื้องหน้า บุญอันหาที่สุดมิได้ ย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยธรรมมงคลนั้นด้วย

อนึ่ง มีคำที่กล่าวไว้ว่า การให้ทานเป็นความดี ก็แต่
 ว่าทานหรือการอนุเคราะห์ที่เสมอด้วยธรรมทาน หรือ
 ธรรมานุเคราะห์ย่อมไม่มี ฉะนั้น จึงควรที่มิตร เพื่อนรัก
 ญาติ หรือสหาย จะพึงกล่าวแนะนำกันในโอกาสต่างๆ ว่า
 (ธรรมทานหรือธรรมานุเคราะห์) นี้เป็นกิจควรทำ นี้เป็น
 สิ่งดีงามแท้ ด้วยธรรมทานหรือธรรมานุเคราะห์นี้ ย่อม
 สามารถทำสวรรค์ให้สำเร็จได้ และจะมีอะไรอื่นอีกเล่าที่
 ควรกระทำให้สำเร็จ ยิ่งไปกว่าการลูถึงซึ่งสวรรค์.

จาริกศิลา ฉบับที่ ๑๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ไม่ทรงถือว่า ยศหรือเกียรติ จะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งประโยชน์อันยิ่งใหญ่ได้ เว้นแต่จะทรงปรารภนายศหรือเกียรติเพื่อความมุ่งหมายดังนี้ว่า ทั้งในบัดนี้และในเบื้องหน้า ขอประชาชนทั้งหลายจงตั้งใจสดับฟังคำสอนธรรมของข้าฯ และจงปฏิบัติตามหลักความประพฤติในทางธรรม เพื่อประโยชน์อันนี้เท่านั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ จึงจะทรงปรารภนายศหรือเกียรติ

การกระทำใดๆ ก็ตาม ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงพากเพียรกระทำ การกระทำนั้นๆ ทั้งปวง ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในชีวิตเบื้องหน้าโดยแท้ คืออย่างไร? คือเพื่อว่าทุกๆ คนจะได้เป็นผู้มีทุกข์ภัยแต่น้อย อันทุกข์ภัย (ที่กล่าว) นั้น ก็คือความชั่วอันมิใช่บุญ ก็ภาวะเช่นนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากโดยแท้ ไม่ว่าจะโดยคนชั้นต่ำก็ตาม หรือคนชั้นสูงก็ตาม เว้นแต่จะกระทำด้วยความพยายามอย่างสูงสุดโดยยอมเสียสละสิ่งทั้งปวง แต่การเสียสละเช่นนั้น เป็นสิ่งยากยิ่งนักที่คนชั้นสูงจะกระทำได้.

จารีกศิลา ฉบับที่ ๑๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพตรัสไว้ดังนี้:-

ไม่มีทานใดเสมอด้วยการให้ธรรม (ธรรมทาน) การ
แจกจ่ายธรรม (ธรรมสังวิภาค) และความสัมพันธ์กันโดย
ธรรม (ธรรมสัมพันธ์) อาศัยธรรม (ธรรมทานเป็นต้น)
นี้ ย่อมบังเกิดมีสิ่งต่อไปนี้คือ

- การปฏิบัติชอบต่อคนรับใช้และคนงาน
- การเชื่อฟังมารดาบิดา
- การเผื่อแผ่แบ่งปันแก่มิตร คนคุ้นเคย ญาติ และ
แก่สมณพราหมณ์
- การไม่ฆ่าสัตว์เพื่อบูชาตัณหา

บิดาก็ดี บุตรก็ดี พี่น้องชายก็ดี นาย (หรือสามี) กิติ
มิตรและคนคุ้นเคยก็ดี ตลอดถึงเพื่อนบ้าน พึงกล่าวคำนี้
(แก่กัน) ว่า “นี่เป็นสิ่งดีงามแท้ นี่เป็นกิจควรทำ” สำหรับ
บุคคลผู้ปฏิบัติเช่นนี้ ความสุขอันเป็นไปในโลกนี้ย่อม
สำเร็จด้วย และในโลกเบื้องหน้า บุญหาที่สุตมิได้ย่อม
บังเกิดมี เพราะอาศัยธรรมทานนั้นด้วย.

จารีกคิลา ฉบับที่ ๑๒

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เขียนที่รักแห่งทวยเทพ ย่อมทรงยกย่องนับถือศาสนิกชนแห่งลัทธิศาสนาทั้งปวง ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ด้วยการพระราชทานสิ่งของ และการแสดงความยกย่องชอบสออย่างอื่น ๆ แต่พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ย่อมไม่ทรงพิจารณาเห็นทานหรือการบูชาอันใด ที่จะเทียบได้กับสิ่งนี้เลย สิ่งนี้คืออะไร? สิ่งนั้นก็คือการที่จะพึงมีความเจริญงอกงามแห่งสารธรรมในลัทธิศาสนาทั้งปวง

ก็ความเจริญงอกงามแห่งสารธรรมนี้ มีอยู่มากมายหลายประการ แต่ส่วนที่เป็นรากฐานแห่งความเจริญงอกงามอันนั้นได้แก่สิ่งนี้คือ การสำรวมระวังวาจา ระวังอย่างไร? คือไม่พึงมีการยกย่องลัทธิศาสนาของตน และการตำหนิลัทธิศาสนาของผู้อื่น ในเมื่อมิใช่โอกาสอันควร หรือแม้เมื่อถึงโอกาสอันสมควรอย่างใดอย่างหนึ่ง (การยกย่องลัทธิศาสนาของตน และการตำหนิลัทธิศาสนาของผู้อื่น) นั้น ก็พึงมีแต่เพียงเล็กน้อยเพราะว่าลัทธิศาสนาทั้งหลายอื่น ก็ย่อมเป็นสิ่งที่ควรแก่การเคารพบูชา ในแง่ใดแง่หนึ่ง บุคคลผู้กระทำ (การเคารพบูชาลัทธิศาสนาทั้ง

หลายอื่นด้วย) เช่นนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ส่งเสริมลัทธิศาสนาของตนเองให้เจริญขึ้นด้วย และทั้ง (ในเวลาเดียวกัน) ก็เป็นการเอื้อเพื่อแก่ลัทธิศาสนาอื่นด้วย แต่เมื่อกระทำโดยวิธีตรงข้าม ย่อมชื่อว่าเป็นการทำลายลัทธิศาสนาของตนเองด้วย และทั้งเป็นการทำร้ายแก่ลัทธิศาสนาของคนอื่นด้วย

อันบุคคลผู้ยกย่องลัทธิศาสนาของตน และกล่าวติเตียนลัทธิศาสนาของผู้อื่นนั้น ย่อมทำการทั้งปวงนั้นลงไปด้วยความภาคภูมิใจต่อลัทธิศาสนาของตนนั่นเอง ข้อนั้นอย่างไร? คือด้วยความตั้งใจว่า “เราจะแสดงความดีเด่นแห่งลัทธิศาสนาของเรา” แต่เมื่อเขากระทำลงไปดังนั้น ก็กลับเป็น การทำอันตรายแก่ลัทธิศาสนาของตนหนักลงไปอีก

ด้วยเหตุฉะนั้น การสังสรรค์ปรองดองกันนั้นแลเป็นสิ่งดีงามแท้ จะทำอย่างไร? คือ จะต้องรับฟังและยินดีรับฟังธรรมของกันและกัน จริงดังนั้น พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพทรงมีความปรารถนาว่า เหล่าศาสนิกชนในลัทธิศาสนาทั้งปวง ฟังเป็นผู้มีความรอบรู้ และเป็นผู้นิยมในกรรมดี ชนเหล่าใดก็ตามซึ่งมีศรัทธาเลื่อมใสในลัทธิศาสนาต่างๆ กัน ชนเหล่านั้นพึงกล่าว (ให้รู้กันทั่วไป) ว่า

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ไม่ทรงถือว่าทานหรือการบูชาอันใดจะทัดเทียมกับสิ่งนี้เลย สิ่งนี้คืออะไร? สิ่งนี้ได้แก่การที่จะพึงมีความเจริญงอกงามแห่งสาร์ธรรมในลัทธิศาสนาทั้งปวง และ (ความเจริญงอกงามนี้) พึงมีเป็นอันมากด้วย

เพื่อประโยชน์อันนี้ จึงได้ทรงแต่งตั้งไว้ซึ่ง ธรรมมหาอำมาตย์ สตริอัธยักษมหาอำมาตย์ (มหาอำมาตย์ผู้ดูแลสตรี) เจ้าหน้าที่วรัชฎุมิก (ผู้ดูแลท้องถิ่นเกษตรกรรม) พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่หมวดอื่นๆ และการกระทำเช่นนี้ ก็จะมีบังเกิดผลให้มีทั้งความเจริญงอกงามแห่งลัทธิศาสนาของตนๆ และความรุ่งเรืองแห่งธรรมด้วย.

จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๓

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๘ พรรษา ทรงมีชัยปราบแคว้นกลิงคะลงได้ จากแคว้นกลิงคะนั้น ประชาชนจำนวนหนึ่ง แสนทำหมีนคนได้ถูกจับไปเป็นเชลย จำนวนประมาณหนึ่งแสนคนถูกฆ่า และอีกหลายเท่าของจำนวนนั้นได้ล้มตายไป นับแต่กาลนั้นมาจนบัดนี้ อันเป็นเวลาทีแคว้นกลิงคะได้ถูกยึดครองแล้ว การทรงประพฤติปฏิบัติธรรม ความมีพระทัยใฝ่ธรรม และการทรงอบรมสั่งสอนธรรม ก็ได้เกิดมีขึ้นแล้วแก่พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ

การที่ได้ทรงปราบปรามแคว้นกลิงคะลงได้นั้น ทำให้พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงมีความสำนึกสลดพระทัย เพราะว่าในขณะที่การปราบปรามแคว้นนั้นอันเป็นเอกราช กำลังเป็นไปอยู่ ก็ย่อมมีการฆ่าฟันกัน การล้มตาย และการจับประชาชนไปเป็นเชลยเกิดขึ้น ณ ที่นั่น สิ่งเหล่านี้ พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงสำนึกกว่าเป็นสิ่งที่พึงเวทนาเป็นอย่างยิ่ง และเป็นกรรมอันหนัก

ก็แต่ข้อที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าเป็นกรรมอันร้ายแรงยิ่งกว่านั้นอีก ก็คือ ทุกหนทุกแห่ง (ในแคว้น

กลิ้งคะนั้น) ย่อมเป็นที่อยู่อาศัยของพราหมณ์ สมณะ ศาสนิกชนผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่นๆ หรือเหล่าคฤหัสถชนทั้งหลาย ซึ่งมีการประพฤติปฏิบัติคุณธรรมเหล่านี้คือ การเชื่อฟังท่านผู้ใหญ่ การเชื่อฟังมารดาบิดา การเชื่อฟังครูอาจารย์ การปฏิบัติตนด้วยดีต่อมิตร คนคุ้นเคย สหาย และญาติ ต่อทาส และคนรับใช้ และความซื่อสัตย์มั่นคง ต่อหน้าที่ ณ ที่นั้นประชาชนเหล่านี้ต้องได้รับบาดเจ็บบ้าง ถูกประหารชีวิตบ้าง บุคคลผู้เป็นที่รักต้องพลัดพรากไปเสียบ้าง

อนึ่ง บรรดาประชาชนผู้สร้างชีวิตเป็นหลักฐานได้มั่นคงแล้ว ยังมีความรักใคร่กันมิจืดจางเสื่อมคลาย มิตรคนรู้จักมักคุ้น สหาย และญาติของเขา ก็ต้องพากันมาถึงความพินาศลง แม้อันนี้ก็ต้อองนับว่าเป็นการกระทำร้ายต่อประชาชนเหล่านั้นอย่างหนึ่งเหมือนกัน

การประสบเคราะห์กรรมของมวลมนุษย์ทั้งนี้ พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพทรงสำนึกว่า เป็นกรรมอันหนัก เว้นแวงแคว้นของชาวโยนะเสีย ย่อมไม่มีถิ่นฐานแห่งใดที่ไม่มิกลุ่มชนประเภทพราหมณ์ และสมณะเหล่านี้อาศัยอยู่และย่อมไม่มีถิ่นฐานแห่งใดที่ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ไม่มีความเลื่อมใสนับถือในลัทธิศาสนาอันใดอันหนึ่ง

ด้วยเหตุฉะนั้น ในคราวยึดครองแคว้นกลิงคะนี้ จะมีประชาชนที่ถูกฆ่าล้มตายลง และถูกจับเป็นเชลยเป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม แม้เพียงหนึ่งในร้อยส่วน หรือหนึ่งในพันส่วน (ของจำนวนที่กล่าวนั้น) พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพย่อมทรงสำนึกว่าเป็นกรรมอันร้ายแรงยิ่ง และแม้หากจะพึงมีบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งกระทำผิด (ต่อพระองค์) บุคคลผู้นั้นก็พึงได้รับความอดทนหรืออภัยโทษจากพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เท่าที่พระองค์จะทรงสามารถอดทน (หรืออภัยให้) In'

สำหรับประชาชนชาวป่าดง ที่มีอยู่ในแคว้นของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ พระราชาอำนาจของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ พึงเป็นเครื่องนำมาซึ่งความอบอุ่นใจ พึงเป็นเครื่องนำให้เขาทั้งหลายมีความดำริ (ในทางที่เหมาะสม RU) และชักนำให้เขาทั้งหลายมีความรู้สึกสำนึกสลดใจ (ในการกระทำกรรมชั่ว) พึงแจ้งให้พวกเขาทราบดังนี้ “ท่านทั้งหลายพึงมีความละอาย (ต่อการทำความชั่ว) ถ้าท่านไม่ต้องการที่จะประสบความพินาศ” เพราะว่าพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงปรารถนาให้สรรพสัตว์มีความปลอดภัย มีการบังคับใจตนเองได้ (สยัมะ) มีความประพฤติสมควร (สมจริยา) และมีความสุขภาพอ่อนโยน

(มัททวะ บางฉบับเป็น รกสิเย มีความสุขความร่าเริง)

สำหรับพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ชัยชนะที่ทรง
 ถือว่ายิ่งใหญ่ที่สุด ได้แก่ ‘ธรรมวิชัย’ (ชัยชนะโดยธรรม)
 และธรรมวิชัยนั้น พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพได้ทรง
 กระทำสำเร็จแล้วทั้ง ณ ที่นี้ (ในพระราชอาณาเขตของ
 พระองค์เอง) และในดินแดนข้างเคียงทั้งปวง ไกลออกไป
 ๖๐๐ โยชน์ ในดินแดนอันเป็นที่ประทับแห่งกษัตริย์โยนะ
 (Ionian Greek) พระนามว่าอันติโยคะ (Antiochos) และ
 ดินแดนต่อจากพระเจ้าอันติโยคะหันไป (คือในทางตะวัน
 ตกเฉียงเหนือ) อันเป็นที่ประทับแห่งกษัตริย์ ๔ พระองค์
 พระนามว่า พระเจ้าตุรมายะ (หรือตุลุมย—Ptolemy)
 พระเจ้าอันเตกินะ (Antigonos) พระเจ้ามคะ (Magas)
 และพระเจ้าอเล็กซันดระ (Alexander) และถดลงไป (ใน
 ทางทิศใต้) ถึงแคว้นแคว้นของชาวโจละ (Cholas) แคว้น
 แคว้นของชาวปาณฑยะ (Pandyas) ตลอดถึงประชาชน
 ชาว (แม่น้ำ) ตามรปรรรณี (Tamraparni) และในแคว้น
 แคว้นภายใน พระราชอำนาจของพระองค์ก็เช่นเดียวกัน
 คือ แคว้นแคว้นของชาวโยนะ (Ionians หรือ Greeks) และ
 ชนชาวกัมโบชะ (Kambojas) ชนชาวนากป็นติแห่งนาคะ
 ชนชาวโกชะ และชนชาวปีตินิก ชนชาวอันธระ (Andhra)

และชนชาวปุลินทะ ทุกหนทุกแห่ง (ประชาชนเหล่านี้) พากันประพฤติปฏิบัติตามคำสอนธรรมของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ แม้ในถิ่นฐานที่ราชทูตของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพมิได้ไปถึง ประชาชนทั้งหลายเมื่อได้ทราบถึงธรรมวัตร ธรรมวิธาน และธรรมานุศาสน์ของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพแล้ว ก็พากันประพฤติปฏิบัติตามธรรม และจักประพฤติปฏิบัติตามธรรมนั้นต่อไป

ด้วยเหตุเพียงนี้ ชัยชนะนี้เป็นอันได้กระทำสำเร็จแล้วในที่ทุกสถาน เป็นชัยชนะอันมีปิติเป็นรส พรั่งพร้อมด้วยความเอิบอímใจ เป็นปิติที่ได้มาด้วยธรรมวิชัย แต่กระนั้นก็ตาม ปิตินี้ยังจัดว่าเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อย พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ย่อมทรงพิจารณาเห็นว่า ประโยชน์อันเป็นไปในโลกเบื้องหน้าเท่านั้นเป็นสิ่งมีผลมาก เพื่อประโยชน์อันนี้ จึงโปรดให้จาริกธรรมโองการนี้ขึ้นไว้ด้วยมุ่งหมายว่า ขอให้ลูกหลานของข้าฯ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม จงอย่าได้คิดถึง (การแสวงหา) ชัยชนะเพิ่มขึ้นใหม่อีกเลย ถ้าหากว่าเขาแสวงหาชัยชนะมาเป็นของตนเพิ่มขึ้นใหม่แล้ว ก็ขอให้เขาพอใจในการให้อภัย และการใช้อาชญาแต่เพียงเล็กน้อย และขอให้เขายึดถือว่า ชัยชนะอันแท้จริงนั้น จะต้องเป็น 'ธรรมวิชัย' เท่านั้น ด้วยว่า

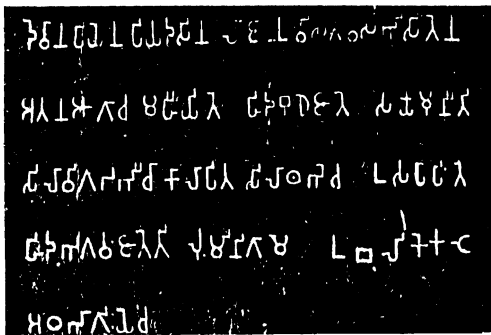
ธรรมวิชัยนั้นเป็นไปได้ทั้งในโลกบัดนี้ และโลกเบื้องหน้า
ขอปวงความยินดีแห่งสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นความยินดีใน
ความพากเพียรปฏิบัติธรรม เพราะว่าความยินดีนั้น ย่อม
อำนวยผลทั้งในโลกบัดนี้ และในโลกเบื้องหน้า.

จาริกศิลา ฉบับที่ ๑๔

ธรรมเนียมการนี้ พระเจ้าอยู่หัวปรียพรรตย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้โปรดให้จาริกขึ้นไว้ ให้มีขนาดย่อ่นย่อพอได้ความบัง มีขนาดปานกลางบ้าง มีข้อความละเอียดพิสดารบ้าง เพราะเหตุว่า สิ่งทุกสิ่งจะเหมาะสมเหมือนกันไปในที่ทุกหนทุกแห่งก็หาไม่ แวันแคว้นของข้าฯ นี้กว้างใหญ่ไพศาล สิ่งที่จาริกไปแล้วก็มีเป็นอันมาก และข้าฯ ก็จักให้จาริกเพิ่มขึ้นเรื่อยไป

อนึ่ง ในจาริกนี้มีข้อความบางอย่างที่กล่าวซ้ำซาก ทั้งนี้เนื่องจากมีอรรถะอันไพเราะ อันจะเป็นเหตุช่วยให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม ในจาริกทั้งนี้ อาจมีความบางอย่างที่เขียนขึ้นไว้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ (แต่ทั้งนี้ก็ได้กระทำไป) โดยพิจารณาถึงถิ่นที่จาริกบ้าง พิจารณาถึงเหตุต่างๆ ที่จะทำให้ลบเลือนไปบ้าง หรืออาจเกิดจากความผิดพลาดของผู้เขียนจาริกบ้าง.

ภาพที่ ๘

จารึกหลักศิลา ๗ ฉบับ

จารึกหลักศิลา ๗ ฉบับ

จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ธรรมโองการนี้ ข้าฯ ได้ให้จารึกขึ้นไว้ เมื่ออภิเษก
แล้วได้ ๒๖ พรรษา ประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้าย่อม
เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติให้สำเร็จได้โดยยาก หากปราศจาก

- ความเป็นผู้ใคร่ธรรมอย่างยิ่งยวด
- การใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างยิ่งยวด*
- การตั้งใจฟังคำสั่งสอนอย่างยิ่งยวด
- ความเกรงกลัว (ต่อบาป) อย่างยิ่งยวด และ
- ความอดสาหะอย่างยิ่งยวด

---

* บางฉบับว่า การพิจารณาตรวจสอบตนเองอย่างยิ่งยวด

บัดนี้ ด้วยอาศัยคำสั่งสอนของข้าฯ ความมุ่งหวัง
ในทางธรรมและความฝึกฝนใฝ่ใคร่ธรรม ได้เจริญงอกงาม
ขึ้นแล้วทุกๆ วัน และจักเจริญงอกงามยิ่งขึ้นเรื่อยไป แม้
บรรดาข้าราชการทั้งหลายของข้าฯ ไม่ว่าจะเป็นผู้มี
ตำแหน่งสูง มีตำแหน่งปานกลาง ต่างพากันประพฤติ
ตาม และปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จโดยเหมาะสม เพื่อ
เป็นการชักจูงบุคคลที่ยังไม่มั่นคง (ให้มาประพฤติปฏิบัติ
กุศลกรรม) ตามที่ตนสามารถ (วรรคนี้อาจแปลอีกนัย
หนึ่งว่า และข้าราชการเหล่านี้ก็เป็นผู้สามารถที่จะแนะนำ
ชักจูงให้บุคคลอื่นๆ มายอมรับนับถือคำสั่งสอนของข้าฯ
ไปปฏิบัติตามด้วย) อนึ่ง มหาอำมาตย์แห่งเขตชายแดน
ทั้งหลาย (ได้แก่ เทศาภิบาล หัวเมืองชายแดน) ก็ได้
ปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้

ต่อไปนี้ คือระบบวิธีในการปฏิบัติราชการ กล่าวคือ

- การปกครองโดยธรรม
- การวางระเบียบข้อบังคับ (หรือบัญญัติกฎหมาย) ให้เป็นไปโดยธรรม
- การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยธรรม
- การช่วยปกป้องคุ้มครองโดยธรรม

จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๒

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ธรรมเป็นสิ่งดีงาม ก็สิ่งใดเล่าชื่อว่าธรรม ธรรมนั้น
ได้แก่สิ่งต่อไปนี้คือ ความมีกิเลสน้อย ๑ การมีความดี
มาก ๑ ความเมตตากรุณา ๑ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ๑
ความสัตย์ ๑ ความสะอาด ๑

ข้าฯ ได้มอบให้แล้ว ซึ่งดวงตาปัญญา (จักษุทาน)
ด้วยวิธีการต่างๆ มากมายหลายวิธี ข้าฯ ได้กระทำการ
อนุเคราะห์แล้วด้วยประการต่างๆ แก่เหล่าสัตว์ทวิบาท
สัตว์จตุบาท ปักษีณชาติ และสัตว์น้ำทั้งหลาย ตลอดถึง
การให้ชีวิตทาน แม้กรรมอันดีงามอื่นๆ อีกหลายประการ
ข้าฯ ก็ได้ประกอบแล้ว

เพื่อประโยชน์นี้ ข้าฯ จึงได้ให้จารึกธรรมโองการนี้
ขึ้นไว้ ขอชนทั้งหลายจงได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอน
นี้ และขอจารึกธรรมนี้จงดำรงอยู่ตลอดกาลนาน อนึ่ง
บุคคลใดตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามคำสอนนี้ บุคคลนั้นจัก
ได้ชื่อว่า กระทำกรรมอันดีงามแล.

จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๓

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคิ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้

บุคคลย่อมมองเห็นเฉพาะแต่กรรมดีของตนอย่าง
เดียวว่า “กรรมดีอันนี้เราได้กระทำแล้ว” แต่เขาไม่แล
เห็นกรรมชั่วของตนเองว่า “กรรมชั่วนี้เราได้กระทำแล้ว”
หรือเห็นว่า “กรรมอันนี้ได้ชื่อว่าเป็นกรรมชั่ว” ก็การที่
จะพิจารณาเห็นดังนี้ ย่อมเป็นสิ่งยากแท้ที่จะกระทำได้
กระนั้นก็ตาม บุคคลพึงพิจารณาเห็นในเรื่องนี้ว่า “สิ่ง
ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ย่อมชักนำไปสู่การกระทำบาป กล่าว
คือ ความดุดัน ๑ ความโหดร้าย ๑ ความโกรธ ๑ ความ
ถือตัว ๑ ความริษยา ๑ ขอข้าพเจ้าจงขอว่าได้ถูกติเตียน
(หรือถึงความพินาศ) เพราะความชั่วเหล่านี้เป็นเหตุ
เลย” บุคคลจะต้องพิจารณาโดยรอบ บ่งว่า “สิ่งนี้เป็น
ไปเพื่อประโยชน์แก่เรา ในโลกบัดนี้ สิ่งนี้เป็นไปเพื่อ
ประโยชน์สุขแก่เรา ในโลกเบื้องหน้า”.

จาริกหลักศิลา ฉบับที่ ๔

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ธรรมโองการนี้ ข้าฯ ได้ให้จาริกขึ้นไว้ เมื่ออภิเษก
แล้วได้ ๒๖ พรรษา

ข้าฯ ได้แต่งตั้ง (เจ้าหน้าที่ชั้นสูงในตำแหน่ง) รัชชุกะ
ขึ้นไว้ ให้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในหมู่ประชาชนจำนวน
หลายแสนคน ข้าฯ ได้มอบอำนาจสิทธิ์ขาดในการพิจารณา
ตั้งข้อกล่าวหา หรือในการลงโทษ (ผู้กระทำความผิด) ให้
แก่เจ้าหน้าที่รัชชุกะเหล่านั้น ข้อนี้เพราะเหตุว่าเจ้าหน้าที่
รัชชุกะทั้งหลาย เมื่อมีความมั่นใจ และปราศจากความ
หวาดกลัว ก็จะพึงบริหารหน้าที่การงานให้เป็นไป พึง
ปฏิบัติกิจเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขของประชา
ชนในชนบท และกระทำการอนุเคราะห์แก่ประชาชนเหล่า
นั้น ข้าราชการเหล่านี้ จักหยั่งทราบถึงสิ่งที่จะทำให้เกิด
ความสุขและความทุกข์แก่ประชาชนด้วย เมื่อตนเองเป็น
ผู้ประกอบด้วยธรรมแล้ว ก็จักช่วยชี้แจงสั่งสอนแก่ประชา
ชนชาวชนบทด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นสามารถ
ประสบประโยชน์สุข ทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า

เจ้าหน้าที่รัฐชุกะทั้งหลาย ย่อมชวนขวายที่จะปฏิบัติหน้าที่สนองตามคำสั่งของข้าฯ ถึงแม้ข้าราชการทั้งหลาย (โดยทั่วไป) ของข้าฯ ก็จักปฏิบัติหน้าที่สนองตามความประสงค์ของข้าฯ เช่นกัน และข้าราชการเหล่านั้นจะช่วยชี้แจงแก่ประชาชนได้บ้างบางส่วน อันจะเป็นเหตุช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐชุกะสามารถปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จตามความประสงค์ของข้าฯ ได้

เปรียบเหมือนว่าบุคคล เมื่อได้มอบหมายบุตรของตนให้แก่ผู้เลี้ยงผู้สามารถช่วยดูแลแล้ว ย่อมมีความรู้สึกมั่นใจว่า “ผู้เลี้ยงผู้ชำนาญจักสามารถคุ้มครองดูแลบุตรของเราได้ดี” ฉนใด เจ้าหน้าที่รัฐชุกะของข้าฯ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมได้รับการแต่งตั้งไว้ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแห่งประชาชนชาวชนบท ด้วยมุ่งหมายว่า เจาหห ศะหลส เหัน เมื่อเป็นผู้ไม่มีความหวาดกลัว มีความมั่นใจ และไม่ฮึดฮัดใจ ก็จักพึงบริหารหน้าที่การงานให้เข็นไปได้ด้วยเหตุผลเช่นนี้ ข้าฯ จึงมอบอำนาจสิทธิ์ขาดในการจับกุมหรือในการลงโทษให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐชุกะทั้งหลาย

๑๕๐ สิ่งต่อไปนี้เป็นข้อพึงปรารถนา คือควรจะมี ความสม่ำเสมอเข็นแบบแผนเดียวกัน ในการพิจารณาได้

สวนอรรถคดีในศาล และความสม่าเสมอเป็นแบบเดียวกันในการตัดสินลงโทษ

อีกประการหนึ่ง ในเรื่องนี้ ข้าฯ ยังได้มีโครงการไว้ต่อไปอีกว่า สำหรับคนที่ถูกจองจำคุมขังอยู่ และเมื่อได้รับการพิจารณาโทษแล้วถูกตัดสินประหารชีวิต ข้าฯ อนุญาตสิทธิพิเศษให้เป็นเวลา ๓ วัน ระหว่างระยะเวลา นี้ บรรดาญาติของผู้ต้องโทษจักได้ขอร้องให้ (เจ้าหน้าที่รัชชูกะ) บางท่านพิจารณาไต่สวน (เป็นการทวนย้อนหลัง) เพื่อช่วยชีวิตนักโทษเหล่านั้น (คือ ทำการยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษประหาร) ถ้าแม้ไม่มีผู้มายื่นคำขอให้พิจารณาสอบสวนคดีใหม่อีก นักโทษเหล่านั้นก็จะ (ได้รับโอกาสให้) ทำการบริจาคทาน หรือรักษาอุโบสถอันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในโลกหน้า ทั้งนี้ เพราะข้าฯ มีความปรารถนาอยู่อย่างนี้ว่า แม้ในยามที่ถูกจองจำคุมขังอยู่ นักโทษเหล่านั้นก็จะได้สามารถบำเพ็ญตนเพื่อประสบประโยชน์สุขในโลกเบื้องหน้าด้วย และในหมู่ประชาชนก็จะมี การประพฤติปฏิบัติคุณธรรมต่างๆ ความสำรวมใจ และการจำแนกแจกทานเจริญเพิ่มพูนขึ้นด้วย.

จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ข้าฯ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๒๖ พรรษา ได้ออกประกาศ
ให้สัตย์กัณฑ์หลายต่อไปนี้ เป็นสัตย์ปลอดภัยจากการถูกฆ่า
กล่าวคือ นกแก้ว นกสาลิกา นกจากพราว หงส์ นกน้ำ
นันทิมุข^๑ นกน้ำคราณะ ค้างคาว มดแดงมะม่วง เต่าเสก
ปลาไม้สีกระดูก ตูเวทาเวยกะ ตัวคังคาปุกกะ^๒ ปลา
กระเบน เต่า และกบ^๓ กระต่ายที่อยู่ตามค่าคบไม้^๔ กวาง
เร็ว วัวตอน สัตว์สี่อาศัยหากินในเรือน แรด นกทราบ
ขาว^๕ นกพิราบบ้าน และบรรดาสัตว์สี่เท้า กิ้งปวงที่มีไซ
สัตว์ใช้งาน และมีไซสัตว์สำหรับบริโภค

-
- ๑ ปรากฏบางท่านว่า นกเป็ดหงษ์
  - ๒ บางท่านว่า นกกระเรียน
  - ๓ บางท่านว่า เม่น
  - ๔ บางท่านว่า กระรอก
  - ๕ บางท่านว่า นกเขาขาว

แม่แพะ แม่แกะ และแม่หมูที่กำลังมีท้องก็ดี กำลังให้นมอยู่ก็ดี ย่อมเป็นสัตว์ที่ไม่พึงฆ่า และแม่ลูกอ่อนของสัตว์เหล่านั้นที่อายุยังไม่ถึง ๖ เดือน ก็ไม่พึงถูกฆ่าเช่นกัน ไม่พึงกระทำการตอนไก่ ไม่พึงเผาเกลือที่มีสัตว์มีชีวิตอาศัยอยู่ ไม่พึงเผาป่าเพื่อการอันหาประโยชน์มิได้ หรือเพื่อการทำลายสัตว์ ไม่พึงเลี้ยงชีวิตด้วยชีวิต

ไม่พึงฆ่าและขายปลาเนื่องในวันเพ็ญที่คารบจาตุรมาส "ทั้ง ๓ และในวันเพ็ญแห่งเดือนดิษยะ" คราวละ ๓ วัน คือ ในวันจตุรทลีส วันปณณรสี และวันปาฏิบพ (ในที่นี้หมายถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำ) และในทุกวันอุโบสถ เป็นการเสมอไป อนึ่ง ในวันดังกล่าวมานี้ ไม่พึงฆ่าแม่เหล่าสัตว์ชนิดอื่นๆ ในป่าข้างและในเขตสงวนปลาของชาวประมง

---

๑ จตุรมาสี คือ วันเพ็ญที่ครบรอบ ๔ เดือน ได้แก่ เพ็ญเดือน ๘ เพ็ญเดือน ๑๒ และเพ็ญเดือน ๔ ซึ่งเป็นวาระเปลี่ยนฤดู

๒ เดือนดิษยะ คือ เดือนยี่ หรือเดือนสอง

ในดิถีที่ ๘ แห่งปักข์ (ขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ) ก็ดี ในดิถีที่ ๑๔ และ ๑๕ ก็ดี ในวันดิษยะ และวันปุณฺพสุ* ก็ดี ในวันเพ็ญครบจาดุรมาสทั้งสามก็ดี และในวันมงคลทั้งปวง ไม่พึงทำการตอหน้าวัว แม้ถึงแกะ แพะ หมู และเหล่าสัตว์อื่นๆ ที่เคยตอหน้ากันอยู่ ก็ไม่พึงทำการตอหน้า (ในวันเช่นนั้น) ไม่พึงทำการประทับตราม้าและโค ในวันดิษยะและวันปุณฺพสุ ในวันเพ็ญครบจาดุรมาส และตลอดทุกวันในปักข์แห่งวันเพ็ญครบจาดุรมาสนั้น

ตราบถึงบัดนี้ เมื่ออภิเชกแล้วได้ ๒๖ พรรษา ข้าฯ ได้สั่งให้มีการพระราชทานอภัยโทษแล้วรวม ๒๕ ครั้ง.

---

* ปุณฺพสุ เป็นชื่อดาวฤกษ์ที่ ๗ จันทรเพ็ญเสวยฤกษ์นี้ในระหว่างแห่งเดือนมาคสิร (เดือนอ้าย) กับเดือนมุสสหรือปุชย (เดือนยี่)

จาริกหลักศิลา ฉบับที่ ๖

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ข้าฯ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๑๒ พรรษา จึงได้เริ่มจาริก
ธรรมโองการขึ้นไว้ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่
ประชาชนทั้งหลาย ประชาชนเหล่านั้น เมื่อไม่ฝ่าฝืนธรรม
โองการนั้นก็พึงประสบความเจริญงอกงามแห่งคุณธรรม

ข้าฯ ย่อมพิจารณาสอดส่องอยู่ว่า ประโยชน์เกื้อกูล
และความสุขของประชาชนทั้งหลาย จะมีได้ด้วยวิธีการ
อย่างนี้ๆ ข้าฯ ปฏิบัติเช่นนี้ต่อหมู่ญาติทั้งหลาย ฉันทใด
ข้าฯ ก็ปฏิบัติต่อหมู่ชนผู้ไกลชิด และหมู่ชนที่อยู่ห่างไกล
ฉันทนั้น เมื่อเห็นว่าข้าฯ จะนำความสุขมาให้แก่ชนเหล่า
ไหนได้อย่างไร ข้าฯ ก็จะจัดดำเนินให้เป็นไปอย่างนั้น
ข้าฯ สอดส่องดูแลกลุ่มชนทุกพวกทุกหมู่สม่าเสมอเช่น
เดียวกันหมดดังนี้ แม้ถึงลัทธิศาสนาทั้งหลายทั้งปวง
ข้าฯ ก็ได้กระทำการเคารพนับถือทั่วกันหมด ด้วยวิธีการ
เคารพบูชาต่างๆ แบบต่างๆ ชนิด แต่ข้อที่ข้าฯ ถือว่าเป็น
สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การได้เข้าไปพบปะถึงกัน

ธรรมโองการนี้ ข้าฯ ได้ให้จาริกขึ้นไว้เมื่ออภิเษกแล้ว
ได้ ๒๖ พรรษา.

จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๗

(พบที่หลัก Delhi-Topra แห่งเดียว)

๑. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ตลอดกาลยาวนานล่วงมาแล้ว ได้มีพระราชอาหลายองค์ทรงปรารภว่า “ทำไฉนประชาชนทั้งหลายจะพึงเจริญก้าวหน้าด้วยความเจริญทางธรรม” แต่ประชาชนก็หาได้เจริญก้าวหน้าขึ้นด้วยความเจริญทางธรรมตามสมควรไม่

๒. ในเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศีผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ข้าฯ ได้เกิดมีความคิดขึ้นว่า ตลอดกาลยาวนานล่วงมาแล้ว ได้มีพระราชอาหลายพระองค์ทรงปรารภว่า “ทำไฉนประชาชนทั้งหลายจะพึงเจริญก้าวหน้าด้วยความเจริญทางธรรม” แต่ประชาชนก็หาได้เจริญก้าวหน้าขึ้นด้วยความเจริญทางธรรมตามสมควรไม่ ก็แลด้วยอุบายวิธีอันใดหนอ ประชาชนทั้งหลายจะพึงประพฤติปฏิบัติตามด้วยอุบายวิธีอันใดหนอ ประชาชนทั้งหลายจะพึงเจริญก้าวหน้าด้วยความเจริญทางธรรมตามสมควร ด้วยอุบาย

วิธีอันใดหนอ ข้าฯ จะพึงยกระดับประชาชนขึ้นด้วยความ
เจริญทางธรรมได้บ้าง

๓. ในเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็น
ที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ข้าฯ ได้เกิดมีความคิดขึ้นว่า “ข้าฯ จักจัดให้มีการ
ประกาศธรรม ข้าฯ จักจัดให้มีการอบรมสั่งสอนธรรม
ประชาชนทั้งหลาย ครั้นได้สดับธรรมนี้แล้วก็จักพากัน
ประพฤติปฏิบัติตาม จักยกระดับตนเองสูงขึ้น และจักมี
ความเจริญก้าวหน้าขึ้น ด้วยความเจริญทางธรรมอย่าง
มั่นคง

เพื่อประโยชน์นี้ ข้าฯ จึงจัดให้มีการประกาศธรรม
และสั่งให้มีการอบรมสั่งสอนธรรมขึ้นเป็นหลายแบบ
หลายอย่าง เพื่อให้ข้าราชการทั้งหลาย ที่ข้าฯ ได้แต่งตั้ง
ไว้ดูแลประชาชนจำนวนมาก จักได้ช่วยกันแนะนำสั่งสอน
บ้าง ช่วยอธิบายขยายความให้แจ่มแจ้งออกไปบ้าง แม้
เจ้าหน้าที่รัชชุกะ ข้าฯ ก็ได้แต่งตั้งไว้ดูแลชีวิตหลายแสน
ชีวิต เจ้าหน้าที่รัชชุกะเหล่านั้น ก็ได้รับคำสั่งจากข้าฯ ว่า
“ท่านทั้งหลาย จงอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นผู้
ประกอบด้วยธรรมอย่างนี้ๆ”

๔. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพริยธรรมคี ผู้เป็นที่รักแห่ง
ทวยเทพ ได้ตรัสไว้ว่า :-

เมื่อได้พิจารณาใคร่ครวญในเรื่องนี้ โดยถ่องแท้แล้ว
นั้นแล ข้าฯ จึงให้ประดิษฐานหลักศิลาจารึกธรรมขึ้นไว้
แต่งตั้งธรรมมหาอำมาตย์ขึ้นไว้ และจัดให้มีการประกาศ
ธรรม

๕. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพริยธรรมคี ผู้เป็นที่รักแห่ง
ทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

แม้ตามถนนหนทาง ข้าฯ ก็ได้ให้ปลูกต้นไม้ขึ้นไว้
เพื่อจักได้เป็นร่มเงาให้แก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย ให้ปลูก
สวนมะม่วง ให้ชูดบ่อน้ำไว้ทุกกระยะกิ่งโกรศะ ให้สร้างที่
พักคนเดินทางขึ้นไว้* และให้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวน
มากมายขึ้นไว้ในที่ต่างๆ เพื่อการใช้สอยแห่งสัตว์และ
มนุษย์ทั้งหลาย แต่การใช้ประโยชน์เช่นนี้ยังจัดว่าเป็นสิ่ง
เล็กน้อย พระราชาทั้งหลายในกาลก่อนก็ดี ตัวข้าฯ ก็ดี
ต่างก็ได้บำรุงประชาชนทั้งหลายให้มีความสุขด้วยวิธีการ

---

* บางฉบับ แปลว่า แผงลอย หรือ ร้านตลาด

บำรุงสุขประการต่างๆ แต่ที่ข้าฯ ได้กระทำการเช่นนี้ ก็ด้วยความมุ่งหมายข้อนี้ คือ เพื่อให้ประชาชนทั้งหลายประพฤติปฏิบัติตามธรรม

๖. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

แม้ธรรมมหาอำมาตย์ทั้งหลาย ข้าฯ ก็ได้มอบหมายให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการต่างๆ มากหลายประการ อันจะเป็นไปเพื่อการอนุเคราะห์ทั้งแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งหลาย และธรรมมหาอำมาตย์เหล่านั้นได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้ชนผู้นับถือลัทธิศาสนาทั้งปวง และเพื่อประโยชน์แก่คณะสงฆ์ข้าฯ ก็ได้มีคำสั่งว่า ให้มีเจ้าหน้าที่ธรรมมหาอำมาตย์ที่มีหน้าที่ (เกี่ยวกับผลประโยชน์ของคณะสงฆ์) แม้สำหรับพวกพราหมณ์และอาชีวกะทั้งหลายก็เช่นกัน ข้าฯ ก็ได้มีคำสั่งว่า ให้มีเจ้าหน้าที่ธรรมมหาอำมาตย์ ซึ่งจักมีหน้าที่รับผิดชอบ (เกี่ยวกับผลประโยชน์ของพราหมณ์และอาชีวกะเหล่านั้น) สำหรับในหมู่นิครนถ์ทั้งหลายก็เช่นกัน ข้าฯ ก็ได้มีคำสั่งไว้ว่า ให้มีเจ้าหน้าที่ธรรมมหาอำมาตย์ซึ่งจักมีหน้าที่รับผิดชอบ (เพื่อผลประโยชน์ของนิครนถ์เหล่านั้น) แม้สำหรับในหมู่

ชนผู้นับถือลัทธิศาสนาต่าง ๆ ข้าฯ ก็ได้มีคำสั่งไว้ว่า ให้มีเจ้าหน้าที่ธรรมมหาอำมาตย์เหล่านั้น ซึ่งจักมีหน้าที่รับผิดชอบ(เพื่อผลประโยชน์ของลัทธิศาสนาเหล่านั้นด้วย) เจ้าหน้าที่มหาอำมาตย์ตำแหน่งต่าง ๆ ย่อมมีหน้ารับผิดชอบรักษาหน้าที่อันเฉพาะของตน ๆ เท่านั้น ส่วนพวกธรรมมหาอำมาตย์นี้ ข้าฯ มอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบทั้งกิจการเหล่านี้ด้วย และมีหน้าที่เกี่ยวกับลัทธิศาสนาทั้งหลายอื่นทั้งหมดด้วย

๗. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีสี่ ผู้เซ็นหมึกแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้

เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่เหล่านี้ และพวกอื่นๆ อีกจำนวนมาก ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ทำการจำแนกแจกทาน ทั้งในนามของข้าฯ เอง และในนามแห่งพระราชเทวีทั้งหลายทั่วทุกสำนักฝ่ายในของข้าฯ เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่เหล่านี้ สามารถจัดดำเนินการในกิจต่างๆ ที่มุ่งหมายจนเป็นที่น่าพอใจได้ ด้วยวิธีการมากมายหลายประการ ทั้งใน (พระนครหลวง) นี้ และในส่วนต่างๆ (ของประเทศ)

อนึ่ง ในส่วนแห่งโอรสของข้าฯ และเจ้าชายอื่นๆ

ซึ่งประสูติแต่พระราชเทวีทั้งหลาย ข้าฯ ก็ได้สั่งให้กระทำการ (จำแนกแจกทาน) เช่นนี้ โอรสของข้าฯ เหล่านี้จักเป็นผู้ฝึกฝนในการจำแนกแจกทาน อันจะเป็นการช่วยส่งเสริมหลักการในทางธรรม และการประพฤติปฏิบัติตามธรรม

หลักการในทางธรรม และการประพฤติปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้ กล่าวคือ ความเมตตากรุณา ๑ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ๑ ความสัตย์ ๑ ความสะอาด ๑ ความสุภาพอ่อนโยน ๑ และความเป็นสาธุชน ๑ จะพึงเจริญเพิ่มพูนขึ้นในหมู่ประชาชน

๘. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรตีสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้

กรรมดีใดๆ ก็ตามที่ข้าฯ ได้กระทำแล้ว ประชาชนทั้งหลายก็ได้พากันประพฤติปฏิบัติกรรมดีนั้นๆ ตามอย่างแล้ว และยังคงดำเนินตามกรรมดีนั้นๆ อยู่ต่อไป ด้วยการกระทำเช่นนั้น ประชาชนทั้งหลายก็ได้มีความเจริญออกงามขึ้นแล้ว และยังจักเจริญออกงามยิ่งๆ ขึ้นไปอีก ด้วยการเชื่อฟังมารดา บิดา การเชื่อฟังครูทั้งหลาย การปฏิบัติชอบต่อท่านผู้เฒ่าชรา การปฏิบัติชอบ

ต่อพราหมณ์ และสมณะ ต่อคนยากจน และคนตกทุกข์ได้
ตลอดถึงคนรับใช้ และคนงานทั้งหลาย

๙. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรสี ผู้เป็นที่รักแห่ง
ทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้

ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ความเจริญงอกงามแห่งธรรม
ย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการสองประการ คือ ด้วยการ
บัญญัติกฎข้อบังคับในทางธรรมประการหนึ่ง และด้วย
การนำธรรมไปเฟ่งพินิจประการหนึ่ง บรรดาวิธีการทั้ง
สองนั้น การบัญญัติกฎข้อบังคับในทางธรรมเป็นสิ่งไม่
สำคัญ การนำไปเฟ่งพินิจนั้นแลเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง กระนั้น
ก็ตาม ข้าฯ ก็ได้กระทำการบัญญัติกฎข้อบังคับในทาง
ธรรมขึ้นไว้แล้ว เช่นว่า ดังนี้ “สัตว์จำพวกนี้ๆ เป็นสัตว์
ที่ห้ามมิให้ฆ่า” ก็แลกฎข้อบังคับในทางธรรมอื่นๆ ที่ข้าฯ
ได้บัญญัติไว้แล้วยังมีเป็นอันมาก แต่หากด้วยอาศัยการ
นำไปเฟ่งพินิจนั้นแล ความเจริญงอกงามแห่งธรรมจึงได้
เพิ่มพูนขึ้นแล้วอย่างมากมายในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย นำผล
ให้บังเกิดการไม่เบียดเบียนเหล่าสัตว์ และการไม่ฆ่าสัตว์
เพื่อบูชาয়

เพื่อประโยชน์นี้ ข้าฯ จึงได้กระทำการจาริกอย่างนี้

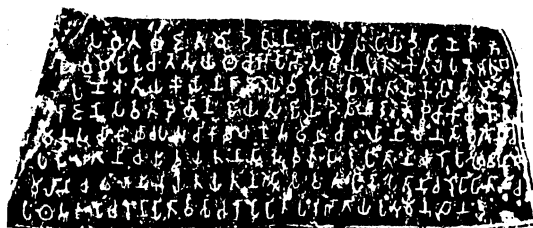

ขึ้น เพื่อว่าลูกหลานทั้งหลายของข้าฯ จักพึงเชื่อฟังความ
ที่จาริกนั้น และจาริกนั้นจักได้ดำรงอยู่ตลอดไปตราบเท่า
ที่เดือนและตะวันยังส่องแสง อีกทั้งประชาชนทั้งหลาย
ก็จะพึงประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นด้วย ก็แลบุคคลผู้ประพฤติ
ปฏิบัติตามอยู่เช่นนั้น ย่อมเป็นผู้ประสบประโยชน์สุขทั้ง
ในโลกนี้และโลกหน้า ธรรมโองการนี้ข้าฯ ได้ให้จาริกไว้
เมื่ออภิเชกแล้วได้ ๒๗ พรรษา

๑๐. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่ง
ทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

หลักศิลาหรือแผ่นศิลามีอยู่ ณ สถานที่ใด ธรรม
โองการนี้จะต้องถูกนำไปจาริกไว้ ณ สถานที่นั้น เพื่อให้
ดำรงอยู่ชั่วกาลนาน.

ภาพที่ ๖

ศิลาจารึกพิเศษแห่งกลิ้งคะ

ศิลาจารึกพิเศษแห่งกลิงคะ

ฉบับที่ ๑

มหาอำมาตย์ทั้งหลายผู้มีหน้าที่ดำเนินงานตุลาการ
ในเมืองโตสลี ฟิงได้รับแจ้งตามพระดำรัสของพระผู้เป็นที่
รักแห่งทวยเทพว่า : ข้าฯ พิจารณาเห็นสิ่งใดก็ตาม ข้าฯ
ย่อมมีความปรารถนาในสิ่งนั้นว่า ขอข้าฯ ฟิงดำเนินการ
ในสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยการลงมือกระทำ และขอ
ข้าฯ ฟิงริเริ่มทำสิ่งนั้นด้วยวิธีการ (อันเหมาะสม) ในเรื่อง
นี้ ข้าฯ ถือว่า คำสั่งสอนของข้าฯ แก่ท่านทั้งหลายนั้นแล
เป็นวิธีการอันสำคัญยิ่ง เพราะท่านทั้งหลายได้รับการแต่งตั้ง
ให้มีหน้าที่ดูแลชีวิตจำนวนมากมายหลายพัน ด้วย
ความหวังว่า พวกท่านคงจะถนอมความรักของมนุษย์ทั่ว
ทุกคนไว้โดยแน่แท้

คนทุกคนเป็นลูกของข้าฯ ข้าฯ มีความปรารถนาต่อลูกของข้าฯ ว่า ขอลูกทั้งหลายของข้าฯ จงประสบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล และความสุขทุกสิ่งทุกประการ ทั้งที่เป็นไปในโลกนี้และโลกหน้าฉันใด ข้าฯ ก็มีความปรารถนาแม้อต่อมนุษย์ทั้งหลายทั่วทุกคนฉันนั้น แต่ท่านทั้งหลายอาจไม่รู้ซึ่งว่า ความประสงค์ของข้าฯ ข้อนี้มีความหมายกว้างขวางเพียงใด อาจมีบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งในบรรดาพวกท่านนี้ ที่เข้าใจถึงความหมายอันนี้ แต่กระนั้นบุคคลผู้นั้นก็คงรู้จักเข้าใจเพียงส่วนหนึ่งส่วนเดียว หาได้เข้าใจโดยสิ้นเชิงไม่ ถึงแม้ท่านทั้งหลายจะได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งสูงเพียงใดก็ตาม ท่านทั้งหลายก็ต้องใส่ใจทำความเข้าใจในเรื่องนี้ หลักการข้อนี้เป็นสิ่งที่จัดวางไว้เป็นอย่างดีแล้ว

อาจมีบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งต้องได้รับการจองจำ หรือการลงโทษด้วยการทรมาน และในกรณีนี้ผลอาจปรากฏว่าเป็นการจับกุมลงโทษ โดยปราศจากมูลเหตุอันสมควร เนื่องจากเหตุนี้ประชาชนอื่นๆ อีกจำนวนมากก็จะพลอยได้รับความทุกข์ด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายควรตั้งใจแน่วแน่ว่า “เราจะวางตนเป็นกลาง (ให้เกิดความเที่ยงธรรม)” แต่กระนั้นก็ยังอาจไม่ประสบ

ความสำเร็จก็ได้ โดยเนื่องมาจากข้อบกพร่องบางประการ อันได้แก่ ความริษยา ความพลั้งจิต ความเกรี้ยวกราด ความหุนหันพลันแล่น การขาดความใส่ใจอย่างจริงจัง (หรือขาดความรอบคอบ) ความเกียจคร้าน และความเหนื่อยหน่าย ฉะนั้น ท่านทั้งหลายพึงตั้งใจว่า “ขอข้อบกพร่องเหล่านี้ อย่าพึงเกิดมีแก่เราเลย”

รากฐานแห่ง(ความสำเร็จ) ทั้งหมดนี้ อยู่ที่การไม่มีความพลั้งจิต และการไม่มีความหุนหันเร่ร่อนในการนำหลักการแห่งความยุติธรรมมาใช้ บุคคลที่เหนื่อยหน่าย ย่อมไม่สามารถลุกขึ้นทำงานได้โดยกระฉับกระเฉง แต่ท่านทั้งหลายจะต้องเคลื่อนไหวก้าวหน้า และดำเนินไป (เพื่อให้ถึงจุดหมาย) ท่านทั้งหลายจะต้องพิจารณาใส่ใจในเรื่องนี้ ดังกล่าวมาฉะนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงขอให้ท่านทั้งหลายพึงได้รับถือเป็นคำสั่งว่า “ท่านทั้งหลายจะต้องคอยเอาใจใส่ดูแล (ตักเตือน) ซึ่งกันและกันว่า คำสั่งสอนของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพมีอยู่อย่างนี้” การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนนี้โดยเพียบพร้อม ย่อมอำนวยผลมาก แต่การไม่ประพฤติปฏิบัติตามโดยชอบ ย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเป็นอันมาก ผู้ไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ย่อมไม่ได้ประสบสวรรค์ และไม่ทำให้พระเจ้าอยู่หัวพอ

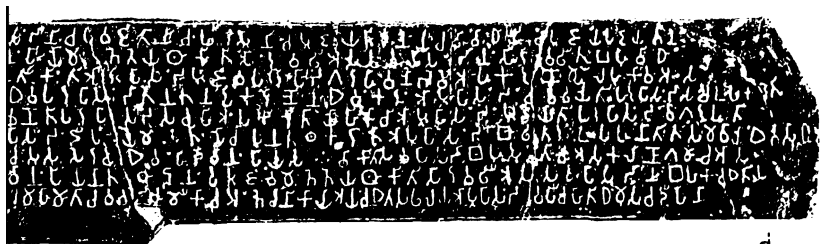
พระทัยได้ เพราะข้าฯ ถือว่า การฝึกฝนใจอย่างจริงจัง ต่อกิจเช่นนั้น ย่อมมีผลสองประการ คือ ในการประพฤติ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของข้าฯ โดยเพียบพร้อมนี้ ท่านทั้งหลายจักได้ประสบสวรรค์สมบัติด้วย และจักได้ปลดปล่อยหนี้ต่อข้าฯ ด้วย

จาริกนี้ พึงให้มีการสดับในวันติษษณักษัตริ และในบางโอกาสในระหว่างแห่งวันติษษะ ถึงจะมีบุคคลอยู่คน เดียวก็พึงสดับฟัง เมื่อกระทำได้เช่นนั้นแล้ว ท่านทั้งหลาย จึงจักชื่อว่าสามารถกระทำตามคำสั่งสอนของข้าฯ ได้เพียบพร้อมสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์นี้ จึงได้ให้เขียนจาริกนี้ขึ้นไว้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตุลาการนครได้พยายาม โดยสม่ำเสมอ ทุกเวลา (ที่จะปฏิบัติการด้วยความมุ่งมั่นในใจ) ว่าจะมิให้เกิดมีการบีบบังคับ หรือการลงโทษทัณฑ์แก่ชาวเมือง โดยไร้เหตุอันควร

เพื่อประโยชน์นี้ ข้าฯ จักส่งมหาอำมาตย์ทั้งหลาย ซึ่งจะไม่เป็นผู้หยาบคาย ไม่ดุร้าย และชื่อสัตย์ในการ ปฏิบัติงาน ออกเดินทางตรวจตราราชการทุก ๆ ๕ ปี มหาอำมาตย์เหล่านั้น เมื่อทราบความประสงค์อันนี้ (ของ ข้าฯ) แล้ว ก็จักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของข้าฯ แม้จาก นครอุษเชนีก็เช่นกัน องค์กราชาราชโอรส จักส่งกลุ่ม

เจ้าหน้าที่อย่างเดียวกันให้ออกเดินทางตรวจตราราชการ เพื่อความมุ่งหมายอันเดียวกันนี้แล (ในการส่งออกแต่ละคราวนี้) จักไม่ปล่อยให้เวลาล่วงไปเกิน ๓ ปี แม้จาก นครตักศิลาที่เช่นเดียวกัน (องค์อุปราชราชโอรส จักส่ง กลุ่มเจ้าหน้าที่ออกเดินทางตรวจราชการอย่างนี้) เมื่อ มหาอำมาตย์เหล่านี้ยังคงออกเดินทางตรวจตราราชการ อยู่ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ของตน เขาก็จักเข้าใจในคำสั่งสอน ของข้าฯ และด้วยเหตุนั้น ก็จักปฏิบัติงานได้ตามคำสั่ง สอนของพระเจ้าอยู่หัว.

ภาพที่ ๗

ศิลาจารึกพิเศษแห่งกลิ้งคะ

ศิลาจารึกพิเศษแห่งกลิงคะ

ฉบับที่ ๒

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

มหาอำมาตย์ทั้งหลาย ณ สมาปา* พึงได้รับแจ้งตาม
กระแสพระราชดำรัสว่า เมื่อข้าฯ พิจารณาเห็นสิ่งหนึ่งสิ่ง
ใดก็ตาม ข้าฯ ย่อมมีความปรารถนาว่า ขอข้าฯ จงจัดทำ
สิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยการลงมือกระทำ (จริงๆ)
และขอข้าฯ จงริเริ่มทำสิ่งนั้นด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง
ข้าฯ ถือว่าคำสั่งสอนของข้าฯ แก่ท่านทั้งหลายนั้นแล
เป็นวิธีการอันสำคัญยิ่งเพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์อันนี้

---

* สมาปา เป็นที่ปฏิบัติการของมหาอำมาตย์ในกลิงคะภาคใต้

ประชาชนทุกคนเป็นลูกของข้าฯ ข้าฯ ย่อมปรารถนาเพื่อลูกชายหญิงของข้าฯ ว่า ขอเขาทั้งหลายพึงประสบสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ทั้งที่เป็นไปในโลกนี้และโลกหน้าทุกประการฉันใด ความปรารถนาของข้าฯ ต่อประชาชนทั้งปวงย่อมเป็นฉันนั้นเหมือนกัน

ประชาชนชาวเขตแดนข้างเคียงทั้งหลาย ซึ่งข้าฯ ยังมิได้พิชิต อาจเกิดมีความคิดขึ้นอย่างนี้ว่า “พวกเราใคร่ทราบว่ พระราชาทรงมีความมุ่งประสงค์ต่อพวกเราเป็นประการใด” ข้าฯ มีความปรารถนาต่อประชาชนชาวเขตแดนข้างเคียงอยู่เพียงว่า ขอให้ประชาชนเหล่านั้นพึงเข้าใจเถิดว่า “พระราชาทรงมีความปรารถนาว่า ประชาชนเหล่านั้น ไม่เพียงมีความครั่นคร้ามหวาดระแวงต่อข้าฯ และพึงมีความเชื่อมั่นวางใจในตัวข้าฯ พึงหวังได้รับความสุขเพียงอย่างเดียวจากข้าฯ หากได้รับความทุกข์มิได้เลย และพึงมีความเข้าใจ (ต่อไป) อีกว่า พระองค์จักทรงพระราชทานอภัยโทษแก่เราทั้งหลายเท่าที่จะทรงอภัยให้ได้ และเพื่อเห็นแก่ข้าฯ ขอประชาชนเหล่านั้นพึงประพฤติปฏิบัติธรรมและพึงได้ประสบ (ประโยชน์สุข) ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

เพื่อประโยชน์นี้ ข้าฯ จึงพร่ำสอนท่านทั้งหลาย ด้วย

การกระทำเพียงนี้ ข้าฯ ย่อมเป็นอันพ้นจากหนี่ (ที่มีต่อประชาชน) ปณิธานและปฏิกุญญาใดๆ ของข้าฯ ที่บ่งแจ้งในการสั่งสอนท่านทั้งหลาย และในการประกาศเจตจำนงปณิธานและปฏิกุญญานั้นๆ เป็นสิ่งที่มั่นคงแน่นอนไม่แปรผัน ท่านทั้งหลายพึงปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยการกระทำตามเช่นนั้นเถิด และประชาชนเหล่านั้น พึงได้รับการปลุกปลอบใจให้มีความเชื่อมั่นวางใจในตัวข้าฯ จนทำให้เขาเข้าใจว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเหมือนบิดาของพวกเขา พระองค์ทรงมีความรักใคร่ปรารถนาดีในเราทั้งหลาย เหมือนดังที่ทรงรักใคร่ปรารถนาดีต่อตัวพระองค์เอง พวกเราเป็นเหมือนลูกของพระเจ้าอยู่หัว

โดยเหตุที่ปณิธานและปฏิกุญญาของข้าฯ อันบ่งแจ้งในการแนะนำพร้าสอนพวกท่าน และในการประกาศให้พวกท่านทราบเจตจำนงของข้าฯ เป็นสิ่งที่มั่นคงแน่นอนไม่แปรผัน ฉะนั้น ในกรณีเช่นนี้ ข้าฯ จึงจัดให้มีท่านทั้งหลายเป็นผู้เป็นเจ้าพนักงานประจำท้องถิ่น เพราะว่าท่านทั้งหลายย่อมเป็นผู้มีความสามารถ(แท้ที่เดียว) ในการปลุกปลอบใจประชาชนเหล่านั้น ช่วยนำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ทั้งที่เป็นไปในโลกนี้และโลกหน้าแก่ประชาชนทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ ท่านทั้ง

หลายจักได้ประสบสวรคสมบัติด้วย และจักเป็นผู้ได้
ปลดเปลื้องหนี้ที่มีต่อข้าฯ ด้วย

เพื่อประโยชน์นี้ จึงได้ให้เขียนจารึกนี้ขึ้นไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อให้บรรดามหาอำมาตย์ทั้งหลายเอาใจใส่อยู่โดย
สม่ำเสมอตลอดกาลต่อไปเบื้องหน้า ในอันที่จะทำการ
แนะนำชักจูงพลเมืองชายแดนทั้งหลาย ให้เกิดมีความเชื่อ
มั่นวางใจ (ในตัวข้าฯ) และทำให้การประพฤติปฏิบัติ
ธรรมเกิดมีขึ้น

พึงให้มีการสดับรับฟังจารึกนี้ในวันดิษยะ ใน
ระหว่างทุกๆ จาตุรมาส พึงให้มีการสดับฟัง แม้ในระยะเวลา
เวลาระหว่างนั้น และเมื่อมีโอกาสพิเศษ แม้จะมีบุคคล
ผู้เดียวก็พึงให้สดับฟัง เมื่อปฏิบัติได้เช่นนั้นแล้ว ท่านทั้ง
หลาย จึงจักชื่อว่าสามารถปฏิบัติได้เพียบพร้อมตามคำสั่ง
สอนของข้าฯ.

ศิลาจารึก ฉบับน้อย*

จารึกฉบับใต้

ตอนที่ ๑

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

นับเป็นเวลานานเกินกว่าสองปีครึ่งแล้ว ที่ข้าฯ ได้เป็นอุบาสก แต่ตลอดเวลา ๑ ปี ข้าฯ มิได้กระทำความพากเพียรใดๆ อย่างจริงจังเลย และนับเป็นเวลา ๑ ปีเศษแล้วที่ข้าฯ ได้เข้าหาสงฆ์ ข้าฯ จึงได้ลงมือทำความพากเพียรอย่างจริงจัง(นับแต่นั้นมา)

---

* ฉบับเดียวกับที่มีในหน้า ๑๒ แต่จารึกไว้ต่างสถานที่มิข้อความตอนท้ายต่างออกไป จึงนำมาลงไว้ด้วย

ตลอดระยะเวลา (ที่ผ่านมา) นี้ มนุษย์ทั้งหลายยังมิได้คลุกคลีสนิทสนมกันกับเทวดาทั้งหลายเลย แต่มาบัดนี้ มนุษย์ทั้งหลายได้คลุกคลีสนิทสนม(กับทวยเทพทั้งหลาย) แล้ว ก็ข้อนี้อย่อมเป็นผลแห่งความพากเพียร (ในการทำความดี) (สวรรค์นั้น) มิใช่ว่ามหาบุรุษเท่านั้นจึงจะบรรลุถึงได้ แม้คนเล็กน้อยต่ำต้อยเมื่อพากเพียรอยู่ก็สามารถประสบสวรรค์อันไพบุลย์ได้เช่นกัน เพื่อประโยชน์นี้แหละ ข้าฯ จึงได้ให้ทำคำประกาศนี้ขึ้นไว้ ขอชนทั้งหลาย ทั้งที่ยากจนและมั่งมี จงกระทำความพากเพียรในเรื่องนี้ และชนชาวเขตแดนข้างเคียงทั้งหลายจงทราบความข้อนี้ด้วย ขอให้ความพากเพียรนี้ดำรงอยู่ชั่วนานาน ประโยชน์อันไพบุลย์ก็จักเจริญเพิ่มพูน และจักงอกงามขึ้นอีกอย่างน้อยที่สุดถึงหนึ่งเท่าครึ่ง

คำประกาศนี้ ข้าฯ ได้กระทำแล้วในระหว่างการเสด็จประพาสนอกพระนครหลวงครั้งที่ ๒๕๖

ตอนที่ ๒

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้ตรัสไว้ดังนี้

“ท่านทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติตามที่พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพตรัสสอนไว้ เจ้าหน้าที่รัชชูกะทั้งหลายจักต้องได้รับคำสั่ง แล้วเขาก็จักสั่งต่อไปแก่ชนชาวชนบทและเจ้าหน้าที่ราชฎริกะทั้งหลายว่า พึงตั้งใจฟังมารดาบิดา พึงตั้งใจฟังครูทั้งหลายเช่นเดียวกัน พึงมีความเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลาย พึงกล่าวคำสัตย์ พึงเผยแผ่คุณธรรมเหล่านี้ให้แพร่หลายโดยทั่ว” ขอท่านทั้งหลายจงสั่งการตามพระดำรัสของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพด้วยประการฉะนี้

อนึ่ง ท่านทั้งหลายพึงสั่งความอย่างเดียวกันนี้แก่ครูทั้งหลาย ผู้เดินทางด้วยช้าง และแก่พรหมณ์ทั้งหลาย ผู้เดินทางด้วยรถในทำนองเดียวกันนี้ ท่านทั้งหลายจงประกาศแก่ศิษย์ในปกครองทั้งหลาย ให้ทราบว่ โบราณประเพณีมีอยู่อย่างไร พึงตั้งใจฟังตามคำสอนว่าดังนี้ ให้มีความเคารพยำเกรงอย่างจริงจั่งต่อท่านอาจารย์ของข้าฯ ที่เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสม พึงแนะนำญาติทั้งหลายให้ปฏิบัติต่อญาติตามที่เหมาะที่ควร ประชาชนทั้งหลายเหล่านี้พึงได้รับคำแนะนำให้ปฏิบัติต่อศิษย์ใน

ปกครองทั้งหลายตามที่เหมาะที่ควร ตามเยี่ยงอย่าง
โบราณประเพณีที่มีมา ขอให้คำประกาศนี้จึงเป็นสิ่งที่
ทรงไว้ซึ่งความสำคัญ ขอท่านทั้งหลายจงสั่งความและ
ประกาศแก่ศิษย์ในปกครองทั้งหลายตามนี้

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้มีพระราชโองการ
ดำรัสสั่งไว้ ด้วยประการฉะนี้.

จาริกหลักศิลาเบ็ดเตล็ด

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียพรรคีย์ ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่มหาอำมาตย์ทั้งหลาย ณ พระนครปาฏลีบุตร และ ณ นครอื่นๆ ว่า

ข้าฯ ได้กระทำให้สงฆ์มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว บุคคลใดๆ จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ก็ไม่อาจทำลายสงฆ์ได้ ก็แล หากบุคคลผู้ใด จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม จักทำสงฆ์ให้แตกกัน บุคคลผู้นั้นจักต้องถูกบังคับให้นุ่งห่มผ้าขาวและไปอาศัยอยู่ ณ สถานที่อื่น (นอกวัด) พึงแจ้งสาสน์พระบรมราชโองการนี้ให้ทราบทั่วกัน ทั้งในภิกษุสงฆ์และในภิกษุณีสงฆ์ด้วยประการฉะนี้

พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพได้ตรัสไว้ดังนี้:-

ก็ประกาศพระบรมราชโองการเช่นนี้ ท่านทั้งหลาย พึงนำไปติดไว้ ณ ทางสัญจรภายในเขตใกล้เคียงของท่านทั้งหลายฉบับหนึ่ง และจงเก็บรักษาประกาศพระบรมราชโองการอันเดียวกันนี้แล ไว้ในเขตใกล้เคียงของอุบาสกทั้งหลายอีกฉบับหนึ่ง ทุกๆ วันอุโบสถ บรรดา

อุบาสกเหล่านั้น พึงทำตนให้มีความรู้ความเข้าใจแนบแน่นในประกาศพระบรมราชโองการนี้ และทุกๆ วันอุโบสถ มหาอำมาตย์ทุกๆ คนพึงไปร่วมในการรักษาอุโบสถด้วยเป็นประจำ เพื่อจักได้เกิดความคุ้นเคยแนบสนิท และรู้เข้าใจทั่วถึงซึ่งประกาศพระบรมราชโองการนั้นแล

ทั่วทุกหนทุกแห่งที่อำนาจบริหารราชการของท่านทั้งหลายแผ่ไปถึง ท่านทั้งหลายพึงขับไล่ (บุคคลผู้ทำลายสงฆ์) ออกไปเสีย และในทำนองเดียวกันนั้น ท่านทั้งหลายพึงขับไล่ (บุคคลที่ทำลายสงฆ์) ในเมืองด่าน และในท้องถิ่นทั้งหลายออกไปเสีย โดยให้เป็นไปตามข้อความในประกาศนี้.

จารึกหลักศิลาที่ลุมพินี

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๒๐ พรรษา ได้เสด็จมาด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงกระทำการบูชา (ณ สถานที่นี้) เพราะว่า “พระพุทธศาสนามุนีได้ประสูติแล้ว ณ ที่นี้” และ (พระองค์) ได้โปรดให้สร้างรั้วศิลา และโปรดให้ประดิษฐานหลักศิลาขึ้นไว้

โดยเหตุที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ประสูติแล้ว ณ สถานที่นี้ จึงโปรดให้หมู่บ้านตำบลลุมพินีเป็นเขตปลอดภาษี และให้เสียสละ (ผลิตผลจากแผ่นดินเป็นทรัพย์สินแผ่นดิน เพียงหนึ่งในแปดส่วน).

จारीกหลักศิลา แห่งพระราชเทวี

(อัลลาหะบัด)

มหาอำมาตย์ทั้งหลายทั่วทุกสถาน พึงได้รับแจ้งตาม
กระแสพระราชดำรัสแห่งพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพว่า “สิ่ง
ใดใดก็ตาม ที่เป็นของอันพระหฤทัยราชเทวี พระราชทาน
แล้ว ณ ที่นี้ จะเป็นป่ามะม่วงก็ดี เป็นสวนก็ดี เป็นโรง
ทานก็ดี หรือแม้สิ่งอื่นๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งอันพอจะนับได้ (ว่า
เป็นของที่พระนางพระราชทาน) สิ่งนั้นๆ ย่อมเป็นสมบัติ
ของพระนางนั่นเอง” โดยอาการอย่างนี้ให้พึงถือว่า สิ่ง
เหล่านั้นเป็นของอันพระหฤทัยราชเทวี พระนามว่าการ์
วากี ผู้เป็นชนนีของตีวระ พระราชทานแล้ว.

จารึกหลักศิลาเนคิลิเว

(นิคสิ์ สาคฺร)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวย
เทพ เมื่ออภิเษกแล้วได้ ๑๔ พรรษา ได้โปรดให้ขยาย
พระสถูปแห่งพระพุทธเจ้ากนกมุนี ใหญ่โตขึ้นอีกเป็นสอง
เท่า และเมื่ออภิเษกแล้วได้ ๒๐ พรรษา ก็ได้เสด็จมาด้วย
พระองค์เอง ทรงกระทำการบูชาแล้วโปรดให้ประดิษฐาน
หลักศิลาจารึกไว้.

จารึกถ้ำแห่งเขาบาราบารี

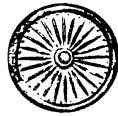
ก. ถ้ำไทรนี้ อันสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี พระราชทานแล้ว แก่เหล่าอาชีวิกะทั้งหลาย เมื่อทรง อภิเชกแล้วได้ ๑๒ พรรษา

ข. ถ้ำแห่งนี้ (ซึ่งอยู่) ในเขาชลติกะ อันสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวปรียทรรศี พระราชทานแล้วแก่เหล่า อาชีวิกะทั้งหลาย เมื่ออภิเชกแล้วได้ ๑๒ พรรษา

ค. (บัดนี้) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรศี ทรง อภิเชกแล้วได้ ๑๙ พรรษา “ถ้ำในเขตชลติกะแห่งนี้ซึ่ง เป็นที่โปรดปรานยิ่ง อันข้าฯ ประทานแล้ว เพื่อเป็น ที่พักพิงแห่งเหล่าบรรพชิตทั้งหลาย ให้พ้นจากอุทกภัย ในฤดูฝน”

หมายเหตุ : พิมพ์ครั้งแรก ๕ ธันวาคม ๒๕๑๖ โดยมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย ครั้งที่สองใน ‘ลักษณะสังคัมพุทธ’ สำนัก
พิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง จัดพิมพ์ พฤษภาคม ๒๕๒๗
ครั้งที่สาม เป็นภาคผนวกของหนังสือ ‘อโศกาวทาน’ ของ
ส. ศิวรักษ์ ศูนย์ไทย-ธิเบต จัดพิมพ์ ตุลาคม ๒๕๓๕

ภาคผนวก

พระราชประวัติพระเจ้าอโศกมหาราช

พระราชประวัติ พระเจ้าอโศกมหาราช*

พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งชมพูทวีป ครองราชย์ ณ ราชธานี คือ พระนครปาฏลีบุตร ทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าพินทุसार กับพระนางธรรมา แห่งราชวงศ์โมริยะ (สันสกฤตเรียก เมารยะ) ประสูติใน พ.ศ. ๑๘๔ เมื่อพระชนมายุได้ ๑๗ พรรษา ทรงเป็นอุปราชของพระเจ้าพินทุसार เสด็จไปครองแคว้นวันตี ณ นครอุชเชนี ทรงเสกสมรสกับพระนางเวทีสามหาเทวี ทรงมีพระโอรสองค์แรกเมื่อพระชนมายุได้ ๒๐ พรรษา คือ เจ้าชายมหินทะ และมีพระราชธิดาองค์แรก คือ พระนางสังฆมิตตา เมื่อพระชนมายุได้ ๒๒ พรรษา

พ.ศ. ๒๑๔ พระเจ้าพินทุसारเสด็จสวรรคต เจ้าชาย

อโศกมีพระชนมายุ ๓๐ พรรษา ได้เสด็จกลับพระนคร ปาณลีบุตร ทำสงครามชิงราชสมบัติได้สำเร็จ เสด็จเสวยราชสมบัติ และราชาภิเษกเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘ พร้อมกับทรงสถาปนาพระนางอสนธิมิตตาเป็นพระอัครมเหสี

เดิมพระเจ้าอโศกถวายทานแก่พวกอาชีวกตามอย่างพระราชบิดา ต่อมาไม่ทรงพอพระทัยปฏิบัติทาทของพวกนักบวชเหล่านั้น จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๒๔ ทรงได้พบสามเณรชื่อนิโครธ กล่าวกันว่าเขียนพระราชภาคินัยแห่งๆ ของพระองค์เอง (คือ เขียนโอรสของเจ้าชายสุมนะ องครชทายาท พระเชษฐาผู้พระเจ้าอโศกทรงปลิดพระชนมชีพเพื่อแย่งราชสมบัติ)

ทรงอาราธนาสามเณรนิโครธให้เข้ามาในพระราชฐาน สามเณรนิโครธได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าอโศกหลังฟังธรรมแล้ว ทรงเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ประกาศพระองค์เป็นพุทธมามกะ ทรงพระราชทานทรัพย์จำนวนมากเพื่อทำทานทุกวัน และเมื่อทรงทราบจากพระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระว่าเคยมีพระสถูปในพระพุทธศาสนาถึง ๘๔,๐๐๐ แห่ง จึงทรงโปรดให้สร้างวัดเท่ากับจำนวนนั้น โดยโปรดให้สร้างวัดอโศการามที่

เมืองปาฏลีบุตรด้วย

เมื่อพระราชกุมาร คือ เจ้าชายมหินท์ และเจ้าหญิงสังฆมิตตา ทรงมีอายุ ๒๐ และ ๑๘ ตามลำดับ ทรงโปรดให้ผนวชในพระพุทธศาสนา โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสะเป็นพระอุปัชฌาย์ของพระมหินท์ และพระธรรมपालเป็นพระอุปัชฌาย์ของเจ้าหญิงสังฆมิตตา

พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระได้รับพระราชูปถัมภ์ให้จัดทำตติยสังคายนาขึ้น เพื่อขจัดอวัชชีและพวกมิจฉาทิฎฐิที่ปลอมแปลงมาบวชในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งกล่าวกันว่า พระภิกษุผู้ทรงคุณธรรมปฎิเสถที่จะร่วมสังฆกรรมกับพวกอวัชชีกับเดียรถีย์นอกพระพุทธศาสนา

ตติยสังคายนาสำเร็จในปีที่ ๑๗ แห่งรัชกาล พระเจ้าอโศกรับสั่งว่า “บัดนี้ คณะสงฆ์บริสุทธิ์แล้ว ขอพระคุณเจ้าจงประกอบอุโบสถสังฆกรรมเถิด”

แต่นั้นจึงทรง ส่งพระสมณทูตไปประกาศศาสนา ๙ สาย คือ

๑. พระมัชฌันติกะ ไปกัษมีระและคันธาระ
๒. พระโยนธรรมรักขิต (เชื้อสายกรีก) ไป

อปรินตกะ

๓. พระมัชฌิมะ ไปหิมวันตประเทศ (แถบภูเขา
หิมालัย)

๔. พระมหารักขิตะ ไปแคว้นโยนะ (เข้าใจว่าจะ
เป็นราชอาณาจักรแบกเตรียทางทิศพายัพ)

๕. พระมหาธรรมรักขิตะไปแคว้นมหาราชฏร์

๖. พระรักขิตะ ไปแคว้นนวนวาสี (กรรณาฏเหนือ)

๗. พระมหานามะ ไปมหิสมณฑล (ไมซอร์)

๘. พระโสณะและพระอุตตระไปสุวรรณภูมิ

๙. พระมหินท์ พร้อมด้วยศิษย์พระโมคคัลลสีบุตร
ตีสสะอีก ๔ รูป คือ พระอัญญิยะ พระอุตตียะ พระสมพละ
และภัทรสาละ ไปประกาศศาสนาในลังกา ต่อมาได้ทรง
โปรดให้พระสังฆมิตตาเถรีนำห่อพระศรีมหาโพธิ์ จาก
พุทธคยาไปปลูก ณ เมืองอนูราธปุระ ที่ประเทศลังกา
พร้อมทั้งให้อุปสมบทแก่เหล่ากุลสตรีในลังกาที่ประสงค์
จะเป็นพระภิกษุณี

พระเจ้าอโศก ทรงโปรดให้สร้างจารึกเมื่อปี พ.ศ.
๒๓๑ ปีที่ ๑๒ ในรัชกาล ทรงสร้างวัดครบ ๘๔,๐๐๐ แห่ง
ในปี พ.ศ. ๒๓๕

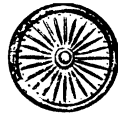
พ.ศ. ๒๔๗ พระอัครมเหสี คือ พระนางอสนีนิมิตตา สวรรคต พ.ศ. ๒๕๐ ทรงสถาปนาพระนางดิษยรักษิตา เป็นพระอัครมเหสี ในปี พ.ศ.๒๕๒ พระนางดิษยรักษิตา ไม่พอพระทัยที่พระเจ้าอโคกทรงให้ความสนพระทัย เอาพระทัยใส่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ (ต้นโพธิ์ตรัสรู้ที่พุทธคยา) จึงได้พยายามทำลายล้างต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระเจ้าอโคก ทรงเสียพระทัยเป็นอันมาก ทรงใช้ความพยายามสุดกำลัง ความสามารถชุบชีวิตต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้สำเร็จ

พระเจ้าอโคกมหาราชเสวยราชย์รวมทั้งสิ้น ๓๗ ปี (พ.ศ.๒๑๘-พ.ศ.๒๖๐) ในบั้นปลายแห่งพระชนม์ชีพ ทรงได้รับพระสมัญญาว่า 'พระเจ้าธรรมาโคกราช' และคัมภีร์ที่ปวงค์ เรียกพระองค์ว่า 'ปิยทัสสี' เสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ ๒๕๕ เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระเจ้าอโคกแล้ว ราชวงศ์โมริยะ ก็ค่อยเสื่อมจนสูญหายไปเป็นที่สุด.

---

* ผู้จัดพิมพ์เรียบเรียงเก็บความจากหนังสือ 'อโคกาวทาน' ของ ส.ศิวรักษ์ ศูนย์ไทยธิเบต จัดพิมพ์ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๔ โดยเลือกแต่ข้อความที่มาจากคัมภีร์ทางฝ่ายพุทธ โดยเฉพาะเรื่องพุทธศักราช ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับตำราของนักประวัติศาสตร์ฝรั่ง

คำอธิบายภาพ

๑. **เสาฤทธยา-นันทังคฤห์** หลักศิลาจารึกที่มีรูปสิงห์อยู่บนยอดเสา
๒. **รูปสิงห์** บนเสาหลักศิลาจารึกอโศก ที่ สารนาถ
๓. **รูปโคอุสภะ** บนยอดหลักศิลาจารึกอโศก ที่ รามপুরวา
๔. **จารึกศิลาแห่งกัลกัตตา-ไพร์ต** พระเจ้าอโศกทรงส่งเสริมให้มีการศึกษาคำสอนในพระไตรปิฎก กล่าวคือ หลักวินัยสมุกังสะ อนาคตภย มุณีคาถา โมไหยสูตร อุปติสสปัญหา และพระสูตรที่ตรัสแสดงแก่พระราहुล โดยทรงถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่ง ทั้งสำหรับพระภิกษุและคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๕. **จารึกศิลา ฉบับที่ ๑ ณ คิรนาร์** พระเจ้าอโศกทรงห้ามการฆ่าสัตว์วิบุชายัญ และการจัดงานชุมนุม

รีนเริงที่ฟุ่มเฟือย

๖. **จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๑** ณ คิรนาร์ พระเจ้าอโศก
ตรัสเล่าถึงพระราชกรณียกิจในการสงเคราะห์
ประชาชน เช่น การจัดบริการทางแพทย์แก่ประชา
ชนและปศุสัตว์ การปลูกต้นไม้ และการขุดบ่อน้ำ
เป็นต้น
๗. **จารึกศิลา ฉบับที่ ๑๒** ณ คิรนาร์ พระเจ้าอโศก
ทรงส่งเสริมความสำรวมระวังวาจา และความปรอง
ดองกันระหว่าง ศาสนา
๘. **จารึกศิลาที่ลุมพินี** สถานที่ประสูติของพระพุทธองค์